

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

KATEDRA PRÁVNÍCH DĚJIN

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Právní úprava výuky náboženství v českých zemích od roku 1945 do současnosti

Vedoucí diplomové práce: Prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera

Diplomant: Daniel Černý

Praha 2008

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze 30. 1. 2008

Daniel Černý

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval prof. JUDr. Jiřímu Rajmundu Treterovi nejen za odborné vedení, které mi poskytl při psaní této diplomové práce, ale zejména za to, že ve mně během studia na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze vzbudil zájem o právo konfesní i církevní.

Děkuji také JUDr. Záboji Horákovi, Ph.D. za zájem se kterým sledoval zrod této diplomové práce a za fundované podněty, které mi poskytl.

Za poskytnutí dokumentů, rad a podnětů dále děkuji Bc. D. Pikálkovi (referát pro katechezi pražského arcibiskupství), paní B. Drdlové, paní M. Staré, Ing. S. Starému, panu A. Drdlovi a panu J. Hájkovi. V neposlední řadě děkuji také svým rodičům a manželce Aleně.

Daniel Černý

Tato diplomová práce vznikala v rozmezí května 2007 až ledna 2008.

Obsah	Str.
<i>Úvod</i>	5
<i>Kapitola I Pojem výuky náboženství a systém škol v ČR</i>	6
<i>Kapitola II Právní úprava výuky náboženství v letech 1945 – 1952</i>	10
<i>Kapitola III Právní úprava výuky náboženství v letech 1952 – 1989</i>	21
<i>Kapitola IV Právní úprava výuky náboženství v letech 1990 – 2004</i>	31
<i>Kapitola V Úprava dle platného školského zákona</i>	40
<i>Kapitola VI Úprava výuky náboženství v ČR de lege ferenda a způsoby výuky náboženství</i>	44
<i>Závěr</i>	52
<i>Seznam použitých zkratk</i>	54
<i>Použité prameny</i>	57
<i>Použitá literatura</i>	61
<i>Přílohy</i>	63

Úvod

Ve své práci se zabývám výukou náboženství¹ v českých zemích od roku 1945 do současnosti. I přes historicky poměrně krátké údobí se v té době na daném území nacházely čtyři státní útvary, které se lišily nejen názvem a rozlohou státního území, ale zejména organizací a strukturou státní moci, způsobem vládnutí, to znamená politickým režimem a v neposlední řadě mezinárodně politickou orientací. To se nemohlo neodrazit v tak citlivé otázce jako je vztah státu a církvi a speciálně pak ve vztahu k výuce náboženství.

Na téma bych chtěl nahlédnout ve dvou rovinách. Jednak chronologicky zmapovat právní úpravu výuky náboženství. Což znamená zabývat se systémem škol, tj. jaké typy škol z hlediska zřizovatele jsou přípustné, dále způsoby odměňování, nutné kvalifikace a ustanovování učitelů náboženství a v neposlední řadě samotnou úpravou výuky, tj. za jakých podmínek a na jakých typech popř. stupních škol lze náboženství vyučovat.

Za druhé se pokusím nastínit vztah státu k výuce náboženství a praktické fungování výuky. Zejména v době komunismu byly zákony jen potištěným listem papíru v konfrontaci s příkazy komunistických funkcionářů a jejich nohsledů ve státní správě a bohužel i některých jedinců uvnitř církvi.

Samotná právní úprava existuje nejen ve formě zákonů, a to včetně ústavních, ale i v obrovském množství norem podzákonných a často i v obecně nezávazných, vnitroresortních předpisech², které měly často silně politický podtext.

Ani současné nazírání na výuku náboženství není zcela prosto ideologických náhledů a ani praktické fungování není zcela optimální. Zda je tento stav chybou státních institucí či jednotlivých církvi a náboženských společností není předmětem této práce. Stavů po roce 1989 se budu věnovat pouze z pohledu ve své době platného práva, resp. de lege ferenda s ohledem na případný další vývoj úpravy vztahu státu a církve u nás.

1 Více k pojmu „výuka náboženství“ viz kapitola I.

2 Např. pokyny ministra, příkazy, sdělení, výnosy, směrnice

Kapitola I. Pojem výuky náboženství a systém škol v ČR

Na úvod této kapitoly se musím, alespoň v hrubých rysech, zmínit o systému škol v ČR.

Do roku 1990 zde existoval stav nastolený Zákonem o jednotné škole³ platným od 21. 4. 1948, kterým byly zestátněny všechny školy na území republiky. Dotklo se to zejména škol církevních.⁴ Změnu přinesla, pokud jde o obnovu církevního školství, až novela školského zákona účinná od 1. června 1990.⁵ Systém škol v ČR z hlediska zřizovatele tvoří školy zřizované obcemi nebo kraji, v nepatrném množství školy zřizované státem, školy zřizované církevními institucemi (diecézemi, řády, ústředími církví, farnostmi) a soukromé školy (zřizované soukromou fyzickou nebo právnickou osobou).⁶ Nový školský zákon⁷ sice pojem soukromé školy nezná a zařazuje je do kategorie škol „zřizovaných jinou právnickou osobou“, čímž je myšleno osobou jinou než je stát, kraj, obec či dobrovolný svazek obcí. Výše uvedené dělení však, dle mého názoru, lépe vystihuje reálné dělení škol dle zřizovatele. Zde odkazuji na přehlednou a jasnou tabulku v příloze.⁸

Ještě si dovolím připomenout, že na rozdíl od stavu platného v roce 1948, kdy zákon církevní a soukromé školy prakticky nerozlišoval, polistopadová právní úprava tyto dvě kategorie škol diferencuje.

3 Zák. č. 95 /1948 Sb.

4 Srov. VAŠKO Václav: *Neumlčená II.*, Zvon, Praha 1990, s. 19; Cf. TRETERA, Jiří, Rajmund: *Nová právní situace církve a nábož. společnosti v roce 1950*, in : HANUŠ, Jiří, STRÍBRNÝ, Jan (eds): *Stát a církev v roce 1950*, Brno, 2000, s. 28.: „Jedním z prvních zásahů režimu proti svobodě víry v oblasti vyučování byla likvidace církevních základních a středních škol. Nejprve byli právně pochybnou cestou nasazeni do církevních škol vládní zmocněnci, kteří měli na místě špiclovat a hledat cesty diskreditace školy. To se však příliš nedařilo. Posléze došlo k postupnému uzavření všech církevních škol“.

5 Zák. 171/1990 Sb., kterým se mění zák. č. 29/1984 Sb., o soustavě zákl. škol, středních škol a vyšších odb. škol (škol. zákon).

6 Cf. TRETERA, Jiří, Rajmund: *Stát a církev v České republice*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2002, s. 92.

7 Zák. 561/2004 Sb.

8 Doprovodné materiály k výuce konfesního práva na PF UK, stránky SPCP, <http://spcp.prf.cuni.cz> (příloha č. III. + IV.).

Provoz církevních škol je hrazen státem, zřizovatel tu toliko jmenuje ředitele, poskytuje či zajistí budovu, popř. může finančně přispívat na provoz. Náboženské vyznání žáků ani učitelů tu není rozhodující. O přijetí žáků rozhodují přijímací zkoušky. Jistě však lze spravedlivě požadovat určitou loajalitu ke svému zřizovateli.⁹ „Církevní školy jsou otevřeny všem, bez ohledu na jejich náboženskou příslušnost či přesvědčení. Rozhodující je jen splnění přijímacího řízení. Studovat tu mohou i ti, jejichž náboženské povědomí je velmi slabé, ale oni jsou ochotni přijmout duchovní rozměr příslušné školy“. (Mons. F. V. Lobkowicz, Katalog církv. škol 2005/06). Školné vybírat lze, ale tato možnost je využívána zřídka.

Naproti tomu školy soukromé jsou zřizovány soukromou osobou, a to právnickou nebo fyzickou, kterou může být i některý z církevních subjektů. Podmínkou pro působení soukromé školy ve výchovně vzdělávací soustavě je její zařazení do sítě škol a školských zařízení. Vybírá se školné, a to včetně škol do sítě zařazených, které pobírají státní dotaci činící zhruba 65 % částky směřující na žáka ve školách veřejných.¹⁰

Všechny výše uvedené subjekty mohou zřizovat všechny školy patřící do výchovně vzdělávací soustavy, tj. základní školy, základní umělecké školy, učiliště, střední školy, speciální školy, konzervatoře, školy jazykové a vyšší odborné školy. Mohou zřizovat i školy mateřské a vysoké.¹¹ Nový školský zákon přináší úpravu poněkud odchýlnou, o níž se šířeji zmíním v kapitole pojednávající o platné právní úpravě.

K samotnému pojmu **výuka náboženství**. Výuka je jednou z forem, kterou se naplňuje náboženská výchova, tj. proces uvádějící žáky do náboženské problematiky, seznamující se základními pojmy a morálními hodnotami, s poznatky o různých církvích, církevní tradici a rituálech.

9 Srov. TRETERA, Jiří, Rajmund : *Stát a církev v České republice*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2002, s. 92 – 93.

10 Cf FRIEDL, Arnošt : *Školské zákony*, Euromunion, Praha 2002, s. 155.

11 Cf TRETERA, Jiří, Rajmund: *Stát a církev v ČR*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2002, s. 100: „Dosavadní české zákonodárství neumožňuje vznik církevních univerzit. Zákon o vysokých školách však nevylučuje, aby církev nebo náboženská společnost byla zřizovatelem soukromé vysoké školy nebo jednotlivých fakult (§ 39 zákona o VŠ). Tato možnost, která byla církvím dána od data účinnosti tohoto ustanovení, tj. od 1. 1. 1999, nebyla dosud žádnou církví využita“.

Její zařazení a funkce v kurikulu základních a středních škol závisí do značné míry na politice státu ve vztahu k církvím.¹² Může mít formu výuky mimo veřejnou školu, např. v USA, může existovat jako předmět povinný pro členy církve (SRN), nebo předmět nepovinný (ČR). Náboženská výuka jako vyučovací předmět představuje různé alternativy. Progresivní trend představuje široké pojetí předmětu založené na mravní výchově a náboženské propedeutice vycházející z ekumenického principu.¹³

Kromě tří výše uvedených forem výuky je třeba zmínit i další nazývanou „povinně výběrové vyučování“. Uplatňuje se např. na Slovensku nebo v některých našich církevních školách. Podrobněji o koncepci výuky náboženství na jednotlivých druzích škol bude pojednáno v kapitole VI.

Je tedy třeba ještě připomenout, že u nás šlo o učební předmět vyučovaný na státem uznaných školách, což samozřejmě nikterak nebrání církvím organizovat náboženskou výuku svých členů, vč. dětí, jiným způsobem.

Výuka náboženství je tedy institutem čistě konfesněprávním, do kterého k výuce oprávněné církve a náboženské společnosti vstupují dobrovolně.¹⁴ S tímto není zřejmě v rozporu ani ustanovení § 5 zákona o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem¹⁵, kde duchovní působící v duchovní správě jsou povinováni vyučovat náboženství zdarma.¹⁶

Podle mého názoru toto ustanovení nelze chápat jako povinnost náboženství vyučovat, ale znamená to pouze, že pokud dotyčný duchovní vyučuje, musí tak činit bez nároku na odměnu. Jiný výklad by byl z hlediska režimu schizofrenní. Nakonec výše zmíněný § 5 byl zrušen až v reakci na nový školský zákon¹⁷ v souvislosti s ustanovením, že výuku náboženství vykonávají pověřeni zástupci církví v pracovně – právním vztahu, tedy výhradně za mzdu.¹⁸

12 Základním kritériem tu bude, zda došlo k odluce státu a církve.

13 Cf PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří: *Pedagogický slovník*, Praha 1995, s.126.

14 Na rozdíl od některých ustanovení kanonického práva (např. cc. 794 §2, 802 §1, 809, 821 CIC/83).

15 Zák. č. 218/1949 Sb.

16 Rozsah této povinnosti měl určit, po dohodě s ministrem školství, věd a umění, ministr pověřený vedením Státního úřadu pro věci církevní.

17 Zák. č. 561/2004 Sb.

18 Samotné derogační ustanovení je v zák. č. 562/2004 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím školského zák.

Vyučování náboženství je v demokratických státech jedním z ústavně garantovaných projevů náboženské svobody. Z Listiny základních práv a svobod¹⁹ vyplývá, že jen zákon, tedy žádný podzákonný předpis, může výuku náboženství upravit. Taková povinnost tu až do roku 1991 neexistovala. Od roku 1953 až do květnové novely školního zákona z roku 1990²⁰ vycházela právní úprava z vládního nařízení č. 228/1949 Sb., kterým se provádí zák. 217/1949 Sb. Vláda v ní zmocňuje v otázkách úpravy výuky náboženství Státní úřad pro věci církevní. Zcela tento požadavek Listiny naplnil až nový školský zákon v roce 2004 (více viz kapitoly IV. a V.).

19 Čl. 16, odst. 1 a 3 Listiny zákl. práv a svobod.

20 Zák. č. 171/1990 Sb.

Kapitola II. Právní úprava výuky náboženství v letech 1945 až 1952

Ještě před koncem druhé světové války bylo na základě Benešovy teorie kontinuity rozhodnuto o obnovení právního řádu předválečného Československa. Základem poválečného právního vývoje se stal ústavní dekret prezidenta republiky o obnovení právního pořádku.²¹

Pro právní úpravu výuky náboženství to znamenalo, že na postupně osvobozovaném území začala platit právní úprava prvorepubliková, která však v praxi aplikovala v podstatě veškeré rakouské státní předpisy o církvích a náboženských společnostech.

Právními prameny jsou zejména §§ 1 – 3 zák. č. 226/1922 Sb. z. a n. (tzv. malý školský zákon), prováděcím předpisem tohoto zákona bylo vládní nařízení č. 64/1925 Sb. z. a n., § 1 zák. č. 292/1920 Sb. z. a n. (o správě veškerého vychovávání a vyučování), zák. č. 62/1869 ř. z. (říšský zák. školní), zák. č. 52/1883 ř. z. (novela říšského zák. školního), zák. č. 189/1919 Sb. z. a n. (o školách národních a soukromých ústavech vyučovacích a vychovávacích, kterým se zrušují a mění některá ustanovení zák. č. 62/1869 ř. z.), školské zákony byly prováděny řadou výnosů ministra školství a národní osvěty. Pro náboženskou výchovu byly právně relevantní ustanovení §§ 120 – 125, 130 a 132 – 133 Ústavní listiny (zák. č. 121/1920 Sb. z. a n.).

Na školách občanských a měšťanských bylo náboženství povinným učebním předmětem. Vyučovalo se jen náboženské vyznání státem uznaných církví. Povinnost účasti na výuce náboženství neměli ti, kteří byli bez vyznání, resp. s vyznáním některé státem neuznané církve. Osvobození pak byly děti, jejichž rodiče po vzájemné domluvě o to požádali okresního školního inspektora.²²

Na školách obecných a měšťanských se náboženství vyučovalo 2 hodiny týdně, na školách středních v 1. – 3. ročníku 2 hodiny týdně, v 4. – 5. ročníku po jedné hodině týdně, zpravidla v krajních hodinách rozvrhu hodin. V ostatních ročnících a jiných typech škol, např. odborných, se náboženství nevyučovalo, resp. bylo ho možno vyučovat nepovinně, přihlásil – li se dostatečný počet žáků (20 žáků v jednom oddělení).

21 Cf MALÝ, Karel a kol.: *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, Linde, Praha 1999, s. 413 : „Vydáný dne 3. 8. 1944 a publikovaný pod č. 11 Úředního věstníku čsl. Tento dekret byl po válce republikován ve Sbírce zákonů pod č. 30/1945 Sb. Dočasně platil pouze v českých zemích a konečnou podobu dostal teprve zákonem prozatímního Národního shromáždění č. 12/1946 Sb.“.

22 § 3 zák. č. 226/1922 Sb. z. a n. a dále konkretizováno vládním nařízením č. 64/1925 Sb. z. a n.

Zajištění výuky a dozor příslušel jednotlivým církvím. Stát vykonával vrchní dozor a státní správu. Církevní orgány byly povinny zachovávat příslušné zákony a předpisy školských úřadů. Učební osnovy a učebnice schvalovaly církevní úřady společně s ministrem školství a národní osvěty.²³

Náboženství vyučovali buď zvláštní učitelé (katecheti) ustanoveni školskými úřady se souhlasem církví, nebo učitelé pověřeni jen orgány církví. Učitelé náboženství byli ve služebních a platových záležitostech postaveni na úroveň učitelů literárních, resp. pověřeni učitelé byli odměňováni za každou odučenou hodinu vč. případné náhrady cestovného (nad 1,5 km).

Výše uvedené se týkalo škol veřejných, tj. škol zřízených a alespoň zčásti dotovaných náklady státu, zemí, obcí .²⁴

Ústavní listina v § 120 stanovila, že v mezích zákonů lze zřizovat i soukromé ústavy vyučovací. Soukromé školy byly zřizovány např. církvemi, spolky či jednotlivci. Říšský zákon školní obsahoval negativní definici, podle které šlo o jiné školy než veřejné, které navíc musely vyhovět taxativním podmínkám²⁵. Šlo v podstatě o to, aby způsobilost správce, učitelů, ale i hygienické podmínky a budova byly shodné se školou veřejnou. Po splnění těchto podmínek byl na založení ústavu nárok. Naproti tomu dle § 72²⁶ mohlo ministerstvo dle volné úvahy udělit soukromé škole právo veřejnosti. Zjednodušeně řečeno šlo o právo vydávat vysvědčení téže platnosti jako vysvědčení státní.

Problematiku škol středních upravoval § 73²⁶ a obsahoval v podstatě stejnou úpravu jako školy obecné a měšťánské.

Malý školský zákon pak v § 17 odst. 2 stanovil, že na soukromé školy se mimo jiné vztahuje i ustanovení § 3 téhož zákona o výuce náboženství.

8. července 1945 vydalo Ministerstvo školství a osvěty nic neříkající prohlášení v tisku, že se pilně pracuje na podnětech ke zřízení jednotné školy, ale že následující školní rok začne na základech dosavadní školské soustavy.

23 § 120 odst. 2 Ústavní listiny a § 1 zák. 292/1920 Sb. z. a n.

24 Srov. např. Masarykův slovník naučný, díl. V., Českosl. Kompas, Praha 1931, s. 5 nebo Slovník veřejného práva českosl., svazek IV., Eurolex Bohemia, Praha 2000, s. 804 – 39.

25 § 2 zák. 62/1869 ř. z.

26 Zák. 62/1869 ř.z. ve znění zák. 189/1919 Sb. z. a n.

V souvislosti se zahájením vyučování proběhla začátkem září v tisku nová vlna článků s různými kombinacemi o chystaných školních reformách. Z řad katolických rodičů přicházely na ministerstvo školství deputace intervenující za zachování církevního školství. Dostalo se jim ujištění, že církevní školy prozatím zrušeny nebudou a že otázku jejich existence projedná až definitivní Národní shromáždění po volbách předpokládaných v příštím roce.

Měsíc nato došlo však už k prvnímu zásahu do církevního školství. Dekret prezidenta republiky (27. 10. 1945) předepsal vysokoškolské vzdělání i učitelům škol nižších stupňů. Při univerzitách vznikly pedagogické fakulty a v důsledku toho zanikly dosavadní učitelské ústavy středoškolské úrovně. Opatření, jež nemělo prvořadě proticírkevní charakter, postihlo katolické učitelské ústavy vedené převážně ženskými řeholemi.²⁷

Většina antidemokratických opatření přicházela do českých zemí ze Slovenska, kde se obvykle vyzkoušela s ročním a větším předstihem. K zestátnění církevního školství tu došlo už začátkem roku 1945.²⁸

Dne 13. 5. 1947 se konalo v pražské Lucerně manifestační shromáždění za svobodnou školu. Zastoupena byla celá republika, jen z olomoucké diecéze přišla dvousetčlenná delegace. Vládu zastupoval ministr školství Jaroslav Stránský (katolík, národní socialista). Shromáždění předsedal předseda Svatováclavské ligy dr. Václav Janda. Právní rozbor osnovy zákona o jednotné škole podal dr. Vojtěch Janděčka. Řekl mj.: „Nebyla by zaručena svoboda vyznání, kdyby katolíci nemohli rozhodovat, kdo a jak bude zastupovat ve výchově dětí mimo rodinu. Mělo – li dojít ke zrušení Ústavní listiny o právu na zřizování soukromého vyučování a vychovávacích ústavů, pak by se to mohlo stát jen kvalifikovanou většinou parlamentu, jaké je třeba k vydání ústavního zákona. Katolíci nepopírají, že stát má právo na vrchní vedení a dozor nad veškerým vyučováním a vychováváním. Bylo by hrubým porušením ústavních svobod, kdyby českoslovenští katolíci měli být donucováni svoje děti posílat do škol, o nichž vědí, že jsou prolnuty bezbožeckou výchovou a že sémě víry, respektu a příkázáním desatera a úcty lidské duši bude přívalem výsměchu špatných lidí udušeno“.

27 Cf VAŠKO, Václav: *Neumlčená I.*, Zvon, Praha 1990, s. 38.

28 Nařízení SNR 34/1945 Zb. z. (16. 5. 1945).

Ministr Stránský hájil návrh nového zákona a řekl, že jako jeho osnovatel má dobré svědomí. Kdyby je neměl, nestál by před tímto shromážděním. V uskutečnění tohoto shromáždění, i v tom, jak byl na něm vlídně přijat, vidí potěšitelné znamení demokratičnosti. Osnova ještě není zákon, zakončil.

Hlavní projev měl arcibiskup Josef Beran: „V osnově zákona jde o dvě hlavní věci, o zavedení jednotné školy a zestátnění veškerého školství. Pokud se týká zavedení jednotné školy, všichni zodpovědní činitelé v zájmu demokracie a svobody musí být proti ideovému, nacisty a fašisty násilně zavedenému zglajchšaltování našeho školství. Celý národ je v tom zajedno, že není možné u nás zavádět něco, co by bylo i jen napodobováním nacismu a fašismu. Jde – li o zavedení jednotné školy z důvodů sociálních, aby všem bez rozdílu, mají – li potřebné nadání, bylo sociálně umožněno jakékoli studium, pak i my katolíci tuto snahu budeme svorně podporovat. (...). Rozhodně se však stavíme proti zestátnění všeho školství“.²⁹

Jistě zajímavé je zcela opačné stanovisko československé církve, která jako jediná z křesťanských církví zaujata jednoznačně pozitivní stanovisko k jednotné škole. 16. května 1947 přineslo o tom zprávu *Právo lidu*: „Téměř současně s projevem v Lucerně, kde za přítomnosti vatikánské *chargé d'affaires*, ministra školství a četných jiných osobností katolického světa, promluvil proti zestátnění školství arcibiskup Beran, probíhal v Dejvicích v Husově sboru II. Řádný sněm církve československé, na němž přednesl stanovisko této církve k otázce státní školy patriarcha dr. F. Kovář. Církev československá se proti církvi katolické stavi plně za školský systém, neboť jen státní škola je nejlepší i právě z hlediska církevního, protože jsme přesvědčeni, že právě státní škola vychovává k jednotnosti. Pádnými důkazy z Francie a Slovenska, kde rozdělení škol na státní a církevní rozdělilo národ, podepřel skvěle dr. Kovář stanovisko své církve. Tím se dostalo – a právě z církevních kruhů – patřičné odpovědi na argumenty, které uvádí memorandum katolické církve“.³⁰

29 Cf VAŠKO, Václav: *Neumlčená I.*, Zvon, Praha 1990, s. 181 - 182.

30 Cf VAŠKO, Václav: *Neumlčená I.*, Zvon, Praha 1990, s. 182 - 183.

Zestátnění církevního školství bylo zřejmým porušením náboženské svobody. O řešení nastalé situace se pokusila vatikánská diplomacie, a to několika intervencemi provedenými zároveň v Praze i ve Vatikáně u našeho vyslanectví. 31. března 1948 intervenoval chargé d'affaires Mons. Verolino u ministra školství Zdeňka Nejedlého a odevzdal mu nótu k osnově školského zákona. Nejedlý při této příležitosti řekl, že osnova počítá jen se státními školami. Z toho ustanovení hodlá Ministerstvo školství a osvěty povolit jen jednu výjimku, a to pro církevní školy odpovídající čtyřem vyšším třídám střední školy, které mají sloužit jako přípravy pro bohoslovecké studium. Verolino žádal, aby bylo v zákoně výslovně řečeno, že církevní školy budou moci i nadále existovat, přičemž by podrobnosti upravil zvláštní zákon. Žádal, aby těmto školám bylo ponecháno právo veřejnosti.

Téhož dne tlumočil ve Vatikáně sekretář pro mimořádné záležitosti kardinál Tardini vyslanci dr. Arturu Maixnerovi znepokojení Apoštolského stolce nad návrhem československého školského zákona. Žádal, aby Ministerstvo zahraničí dalo vládě k úvaze věnit do zákona tento dodatek: „Školy církevní všech kategorií se vyjímají z ustanovení zákona a církevními institucím se ponechává nadále oprávnění školy zřizovat, udržovat a spravovat, tak jak tomu bylo doposud“. Mons. Tardini zdůraznil, že takový požadavek uplatňuje Apoštolský stolec nejen vůči Československé republice, nýbrž že je to požadavek obecný, který církev hájí vzhledem ke své univerzalitě vůči kterémukoliv státu.

Intervence dále požadovaly, aby paragraf stanovící, že „vyučování náboženství musí být v souladu s výchovnou činností školy“, byl precizován v tom směru, aby se ho nemohlo zneužívat proti intencím katolické výchovy. Apoštolský stolec konečně žádal zachovat výuku náboženství i pro třetí stupeň škol (5. – 8. třída gymnázií) a odborné střední školy. Podle souhrnného záznamu, vypracovaného církevním oddělením politické sekce ministerstva zahraničních věcí pro Ministerstvo školství a osvěty, týkala se školská reforma v Čechách a na Moravě zejména 53 obecných katolických škol, 45 měšťanských, 12 učitelských ústavů, 12 gymnázií atd.

Po únorovém puči 1948 padly poslední zábrany režimu. Jeden z hlavních ideologů KSČ ministr školství, věd a umění Zdeněk Nejedlý nepřestával vydávat za vzor sovětskou školskou soustavu. Informovaní však už tehdy dobře věděli, že je to soustava zastaralá, vycházející ze zcela jiných sociálních poměrů a kulturní úrovně širokých vrstev lidu.³¹ Dokonce i sovětští odborníci považovali za absurdní, že se chceme u nich něčemu naučit.

Jednou z prvních aktivit poúnorového komunistického režimu bylo zestátnění škol, jež postihlo také a zejména školy církevní. Tzv. zákon o jednotné škole³² projednala vláda 25. března 1948 a Ústavodárné shromáždění jej schválilo již 21. dubna téhož roku. Sice počítal s (zvláštním zákonem stanovenými) výjimkami z pravidla, že všechny školy budou nadále školami státními, nicméně žádný takový zákon ve prospěch církevního školství vydán nebyl – vždyť právě proti církevním školám byl zákon namířen. Neuspěly ani, výše uvedené, intervence Apoštolského stolce u ministra Nejedlého i ve Vatikánu u vyslance Maixnera.

Samotné náboženské výchově se věnují §§ 19 a 69, kde se mimo jiné stanoví: *Škola je povinna starati se o náboženskou výuku žáků podle jejich náboženského vyznání, vyjmajíc případy, kdy rodiče nebo zákonní zástupci odhlásí dítě od této výchovy.*

Náboženská výchova a dozor nad ní přísluší orgánům církevním (náboženským obcím) bez újmy práva vrchního dozoru a správy, které přísluší krajskému národnímu výboru.

Učební osnovy náboženské výchovy stanoví na návrh církevních orgánů ministerstvo školství a osvěty, přezkoumajíc je z hlediska občanského a náboženské snášenlivosti.

31 Cf VAŠKO, Václav: *Neumlčená I.*, Zvon, Praha 1990, s. 38 ; VAŠKO, Václav: *Neumlčená II.*, Zvon, Praha 1990, s. 20.

32 Zák. č. 95/1948 Sb.

Učitelé náboženství (církevní orgány a náboženské společnosti) jsou povinni šetřit předpisy, které v mezích zákona vydávají školní úřady.

Vyučování náboženství musí být v souladu s výchovnou činností školy.

Předpisy o zřízení oddělení pro náboženskou výchovu a o počtu vyučovacích hodin vydá vláda nařízením.

Učebnice a učební pomůcky pro náboženskou výchovu schvalují příslušné církevní úřady (náboženské obce); na školách jich lze užívat se souhlasem ministerstva školství a osvěty, vyhovují – li po stránce občanské a náboženské snášenlivosti.³³

Jak vidno, alespoň co se týče výuky náboženství, byla to právní úprava podobná té prvorepublikové. Šlo stále o klasifikovaný předmět povinný pro členy církví (známka však byla na vysvědčení až třetí od konce), jak už bylo řečeno výše. rodiče mohli dát své dítě z náboženství odhlásit. Naopak děti bez vyznání se přihlásit nemohly, a to ani formou nepovinného předmětu. Zásadní změnu přinesla až úprava z roku 1952, resp. 1953.

Výše předpokládané vládní nařízení, kterým se provedla ustanovení školského zákona, mělo č. 196 ze dne 26. července 1948 a úpravu výuky náboženství obsahovaly §§ 11 odst. 3 a 14:

Pro děti, které rodiče (zákonní zástupci) neodhlásili od náboženské výchovy, je také výchova povinným předmětem na národní i na střední škole.

Je – li na škole nejméně 15 žáků téhož náboženského vyznání, o jejichž náboženskou výchovu je škola povinna se starati, zřídí okresní školní úřad oddělení pro tuto výchovu. Je – li žáků více jak 40, zřídí se zpravidla další oddělení.

Náboženství se vyučuje na národních školách, a v prvních třech postupných ročnících střední školy po dvou hodinách týdně, ve čtvrtém postupovém ročníku střední školy po jedné hodině týdně.

Je – li na škole méně než 15 žáků téhož náboženského vyznání, o jejichž náboženskou výchovu je škola povinna se starat, zřídí okresní školní úřad oddělení pro náboženskou výchovu žáků dvou nebo více škol v témže místě nebo v sousedních obcích, popř. může okresní školní úřad v rámci směrnic úřadu zemského upravit výuku jiným vhodným způsobem.

33 Srov. HRDINA, Ignác, Antonín: *Texty ke studiu konfesního práva III Československo*, Karolinum, Praha 2006, s. 125 – 6.

Z výše uvedeného je zjevné, že v záležitostech školní výuky náboženství si vedl režim v prvních letech své existence opatrně. Mezi řadovými členy mohutné dvoumilionové komunistické strany bylo v té době ještě dost členů církví, aktivních i pasivních, kteří zatím nebyli nuceni „vyrovnávat se s náboženskými předsudky“, jak se dělo později. Mnozí z komunistů byli tehdy přesvědčeni o užitečnosti náboženské výuky a pro své děti si ji přáli.³⁴

Symbolicky, v den třetího výročí „osvobození naší vlasti sovětskou armádou“, přijalo Národní shromáždění Ústavu 9. května. Nahradila dosud platný ústavní zákon z roku 1920, z kterého současně převzala v podstatě všechna ustanovení týkající se svobody vyznání. Ani úprava výuky náboženství nedoznala podstatných změn. Může za to skutečnost, že v hrubých rysech byla dokončena ještě před „vítězným únorem“. Ačkoli Ústava 9. května neobsahovala žádné výslovně proticírkevní ustanovení, vše pozitivní a demokratické v ní bylo vzápětí derogováno a popřeno praxí komunistického režimu.

Z náboženského hlediska snad nejožehavějším byl paragraf 14 ústavy: „*Veškerá výchova a všechno vyučování budtež zařízeny tak, aby byly v souladu s výsledky vědeckého bádání a nebyly v neshodě s lidově demokratickým zřízením. Vrchní vedení veškeré výchovy a všeho vyučování, jakož i dozor nad nimi, přísluší státu*“. Kámen úrazu tohoto paragrafu spočívá v tom, že veškerá výchova má být vedena „v souladu s výsledky vědeckého bádání“, ale za „vědecký“, jak ukázala brzy praxe, se považoval jen marxisticko – leninský světový názor.³⁵

Paragraf třináctý pak dodatečně „zústavnil“ stav nastalý po přijetí zákona o jednotné škole : „*Školy jsou státní*“.

Stejně jako v ústavě z roku 1920 neupravuje ani ústava nová postavení církví nebo náboženských společností. Všechna ustanovení o náboženské svobodě a svobodě vyznání se týkají pouze jednotlivců.

34 Cf TRETERA, Jiří, Rajmund: *Nová právní situace církví a nábož. spol. v roce 1950*, in: HANUŠ, Jiří, STRÍBRNÝ, Jan (eds.): *Stát a církev v roce 1950*, CDK Brno, 2000, s. 28 – 29.

35 Cf VAŠKO, Václav: *Neumlčená II.*, Zvon, Praha 1990, s. 21.

14. října 1949 byly schváleny dva konfesněprávní zákony určující charakter vztahu státu a církví na dalších více jak čtyřicet let. Šlo o tzv. „církevní zákony“, v demokratických církevních kruzích nazývaných „zákony proticírkevní“. V Národním shromáždění o nich bylo rozhodnuto aklamací a neexistuje ani zápis o sečtení hlasů.³⁶

Oba zákony byly tvrdým zásahem proti církvím a navázala na ně celá řada vládních nařízení upřesňující a většinou zostrující míru dozoru státu nad jednotlivými církvemi.

Prvním z těchto zákonů byl zákon o zřízení Státního úřadu pro věci církevní, schválený 14. října 1949.³⁷

Dbát o to, „aby církevní a náboženský život rozvíjel v souladu se zásadami lidově demokratického zřízení a zajisti tak pro každého ústavou zaručené právo a svobodu vyznání, založené na zásadách náboženské snášenlivosti a rovnoprávnosti všech vyznání“, bylo úkolem Státního úřadu pro věci církevní (SÚC).³⁸

Do rozsahu jeho působnosti náleží, mimo jiné: Osobní a platové podmínky učitelů náboženství, úprava vyučování náboženství, schvalování učebních osnov, učebnic a pomůcek, vrchní dozor nad vyučováním náboženství a církevními učiteli všeho druhu ... (§ 2 vládního nařízení o působnosti a organizaci SÚC č. 228/1949 Sb. ze dne 25. 10. 1949).

Státnímu úřadu pro věci církevní, který se stal nejvyšší vrchností nad církvemi s právem kontrolním i rozhodovacím, byli podřízeni, a vykonávali tak i decentralizovanou státní správu, tajemníci pro věci církevní při okresních národních výborech a oddělení pro věci církevní krajských národních výborů.

36 Více viz KINDL, Vladimír: *Národní shromáždění a osnovy tzv. církevních zákonů v říjnu roku 1949*, in: Pocta K. Malému k 65. narozeninám, Praha 1995, s. 303 – 10.

37 Zák. č. 217/1949 Sb.

38 Cf VAŠKO, Václav: *Neumlčená II.*, Zvon, Praha 1990, s. 106.

Stát tak získal bezprostřední vhléd do církevní správy, což si sám Gottwald pochvaloval slovy: „Dnes je to tak, že my vidíme do jejich krámku, dřív jsme to nevěděli“ (na zasedání ÚV KSČ dne 24. 2. 1950). Formálně měl SÚC dbát na ústavou zaručené právo na svobodu vyznání, ve skutečnosti šlo o byrokratický orgán, který sám i prostřednictvím svých decentralizovaných složek (církevních tajemníků), jakož i ve spolupráci a pod metodickým vedením Státní bezpečnosti, realizoval stranickou a vládní likvidační politiku vůči církvím.³⁹

Jen pro zajímavost doplním, že do čela SÚC byl prezidentem republiky jmenován jeho zeť, zároveň ministr spravedlnosti JUDr. Alexej Čepička. Do čela Slovenského úřadu pro věci církevní jmenovala vláda předsedu sboru pověřenců JUDr. Gustáva Husáka.

Druhým z církevních zákonů byl zákon o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem⁴⁰, přijatý ve stejný den jako zákon předchozí. Pod rouškou hmotného zabezpečení církví uvalil na ně tuhý dozor, zejména podmíněným výkonu duchovenské služby udělováním „státního souhlasu“.

Výuky náboženství se dotklo jediné jeho ustanovení (§ 5), kde byla duchovním působícím v duchovní správě uložena povinnost vyučovat náboženství bezplatně.⁴¹

Je jistě perličkou, že tento zákon, ovšemže mnohokrát novelizován, platí doposud a je jediným podkladem pro financování státem uznaných církví a náboženských společností ze státního rozpočtu.

Tabulkou uvádějící počty dětí přihlášených na náboženství v letech 1950 – 1956 (je otištěna v příloze č. I.) a seznamem podzákonných norem derogovaných až roku 1968 v souvislosti s určitým uvolněním v době Pražského jara se už vlastně posunujeme do následující kapitoly mapující léta 1952 – 1989.

39 Cf HRDINA, Ignác, Antonín: *Texty ke studiu konfesního práva III Československo*, Karolinum, Praha 2006, s. 185.

40 Zák. č. 218/1949 Sb.

41 Více viz kapitola I.

Z tabulky je zřejmé, jak ještě na začátku padesátých let přežívala tradice, aby děti v rámci školní výuky navštěvovaly i hodiny náboženství. Narušení této tradice se začalo projevovat nejdříve v Karlovarském, Ústeckém a Libereckém kraji, následně i v kraji Plzeňském a v Praze.⁴²

Ještě si tu dovolím připomenout, že školním rokem 1952/53 se náboženství stává nepovinným předmětem, na který rodiče, mající zájem na tom, aby jejich dítě výuku navštěvovalo, musí podat přihlášku.

Další normy nějak související s výukou náboženství: Výnos SÚC ze dne 21.8.1950 č. 537/50 Ú. I., o odměnách ext. učitelů náboženství; směrnice SÚC z 18.9.1950 č.j. 3561/50 – I/2, o dozoru nad vyučováním náboženství; směrnice SÚC z 13.2.1951 č.j. 4311/51 – I/1, o povolení dozoru nad výukou náboženství; výnos min. školství, věd a umění z 23.6.1952 č.j. 14941/52 – I/4, o vyučování náboženství na školách prvního a druhého stupně; výnos SÚC z 23.9.1952 č.j. 34/52, o vytvoření osnov pro vyučování náboženství. O posledních dvou právních normách bude pojednáno v následující kapitole.

42 Srov. BABIČKA, V.: *Vývoj katolické religiozity v českých zemích v letech 1949 – 1989*, Sborník archivních prací, 55, 2005, s. 488 – 93.

Kapitola III. Právní úprava výuky náboženství v letech 1952 až 1989

V březnu 1953 zemřel v Moskvě předseda rady ministrů J. V. Stalin a necelých pět let poté stanul v čele sovětských komunistů a vlády N. S. Chruščov, který na XX. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu v roce 1956 přednesl legendární Pospělovovu zprávu o „kultu osobnosti“ brojící proti zručnosti stalinismu.

V důsledku toho bývá považován za reformistu. V jeho vztahu k církvi se však dá mluvit o pravém opaku. Státní, lépe řečeno, stranická církevní politika se vrací do let třicátých. Chruščov zcela odvrhl „gentlemanskou dohodu,“ kterou uzavřel Stalin s metropolitou moskevským a celé Rusi v době největšího ohrožení sovětského státu v prvních letech II. světové války a kterou tento krvavý diktátor kupodivu až do své smrti více méně dodržoval.

Nový vztah státu k pravoslavné církvi v Sovětském svazu, která se opět stává jedním z hlavních ideologických nepřátel lidu se, jak jinak, s určitým zpožděním nemohl neprojevit také v Československu. Komunistické vedení, ruku v ruce s nižšími funkcionáři, zesílilo represí a kontrolu nad církvemi. To, co ještě nedávno mohlo být tolerováno či přehlédnuto, bylo rázem protiprávní a trestné. Vzrostla i míra zvěle mnohých aparátčků.

Častým případem represe bylo zesílení tlaku, vč. rozhodně neplaných výhrůžek ztrátou zaměstnání, proti učitelům, kteří odmítali vystoupit z církve. Velké potíže při přijímání na studia najednou začali mít děti z nábožensky založených rodin. Původní boj proti Vatikánu a církevním strukturám začal přerůstat v nenávist k náboženství jako světovému názoru a v šikanování řadových věřících.

Následné opatření komunistického režimu, kterým se zrušila evidence náboženského vyznání občanů, sice s výukou náboženství souvisí jen okrajově, ale šlo o tak závažný a důležitý krok státní moci vůči věřícím, že ho nelze nezmínit. Navíc ani demokratické změny následující po pádu komunismu nepřinesly návrat před rok 1954. Samotné zrušení evidence není aktem nijak nedemokratickým, ale ve svém důsledku brání např. zavedení modelu povinné resp. určitých variant povinně výběrové výuky náboženství (více viz kapitola VI.).

Ke zrušení evidence náboženského vyznání obyvatelstva (viz Úřední list ze dne 31. 8. 1954, částka 107) přikročilo ministerstvo vnitra na základě usnesení vlády ČSR ze dne 27. července 1954. Bohužel nešlo o zvýšenou ochranu jedné z intimních oblastí lidského života, protože administrativní evidence věřících občanů (zvláště těch nábožensky aktivních) byla namnoze nahrazena průběžným sledováním ze strany Státní bezpečnosti. Rozhodnutí bylo zcela v souladu s doktrínou režimu, který chápal náboženství jako ryze soukromou a státem milostivě trpěnou záležitost občanů.

Vládní usnesení zakazovalo všem státním institucím a závodům, aby od občanů požadovaly sdělení o náboženském vyznání a tato rubrika byla vypuštěna ze všech formulářů a dotazníků. Zrušilo také veškerou evidenci o příslušnosti občanů k církvi, kterou dříve prováděly národní výbory a statistický úřad.⁴³ Skutečný motiv i záměr vládního usnesení byl však zcela jiný. Z úředních listin sice zmizely údaje o náboženském vyznání občanů a příslušnost k církvím nemohla být veřejně uváděna jako důvod perzekuce, ale o obsazování funkcí v poslední instanci rozhodovaly instituce KSČ, které ve svých kádrových posudcích či informacích příslušnost k církvi a „náboženskou zatíženost“ nadále zaznamenávaly. Formálně se náboženské vyznání sice stalo soukromou záležitostí občana v poměru ke státu, ale pro skutečné nositele moci zůstávalo věcí veřejnou a politickou.

Druhým a vlastně hlavním motivem pro zrušení evidence náboženského vyznání bylo úsilí o zúžení „členské základny“ církví. Absence přehledu o počtu věřících už církvím, zejména katolické, neumožňovala odvolávat se na množství věřících, operovat s nimi. Protože kampaň za výstup z církve nesplnila očekávání – výsledky se dostavovaly příliš pomalu – pomohlo v zápase o věřící zrušení evidence náboženského vyznání. Nikdo neznal přesný počet věřících a režim jej tudíž mohl redukovat jen na návštěvníky bohoslužeb.⁴⁴

43 A ÚPV, fond ÚPV, č. 36/60 9. 7. 1954 12/4 81.9/54.

44 Cf KAPLAN, Karel: *Stát a církev*, Doplněk, Praha – Brno, 1993, s. 174 – 5.

Dne 11. července 1960 přijalo tehdejší NS novou ústavu (zák. č. 100/1960 Sb.), nazývanou „ústavou socialistickou“.

Na základní lidská práva a svobody poukazovala jen formálně, vč. svobody náboženské. Ve skutečnosti bylo užívání lidských práv podmíněno souladem s oficiální stranickou a státní ideologií, což mělo pro náboženství zcela fatální důsledek, neboť to bylo touto ideologií predestinováno k likvidaci.

Oblast církevního školství a výuky náboženství nová ústava zcela pominula.

Také zákon o jednotné škole z roku 1948 byl na dlouhá léta posledním školským zákonem, který upravoval či se alespoň zmiňoval o výuce náboženství.

Poté, co byl derogován a nahrazen školským zákonem č. 31 z roku 1953 už další školské zákony komunistické éry na téma vyučování náboženství mlčí.⁴⁵

Na základě zmocňovacího ustanovení zákona č. 217/1949 Sb. o zřízení úřadu pro věci církevní byla úprava výuky náboženství zcela v rukou SÚC, který tak činil celou řadou podzákoných norem. Ministerstvu školství, věd a umění zůstalo vyhrazeno pouze předběžné posuzování učebnic a učebních osnov z hlediska odborně školského.

Počátkem školního roku 1952/53 se přistoupilo k nové úpravě výuky náboženství na školách.⁴⁶

Až dosud bylo třeba dítě odhlásit z vyučování náboženství, nechtěl – li rodič, aby se jeho dítě podrobilo náboženské výchově. Novou úpravou bylo zavedeno, že rodič, který si přeje, aby jeho děti navštěvovaly vyučování náboženství, musí je k výuce přihlásit. Rozsah výuky, a to, jak výuka probíhá, zůstalo ještě pro tento školní rok nezměněno.

45 Jedná se o školské zákony č. 31/1953 Sb.; 186/1960 Sb.; 29/1984 Sb.

46 Dle informací, které se mi podařilo shromáždit, šlo o politické rozhodnutí předsednictva ÚV KSČ, následně provedené částečně výnosem SÚC z 23. 9. 1952 č.j. 34/52 (upravuje mj. stanovení obvodů a oddělení pro výuky náboženství), z hlediska odborně školského potom výnosem min. školství, věd a umění č.j.: 14941/52-I/4, o vyučování náboženství na školách prvního a druhého stupně. Do praxe potom byla nová úprava následně uváděna množstvím interních směrnic ministerstva školství. Zdroj: *Informace SÚC přehledu církevně – politického vývoje v ČSR č.j.: 134/53-S ; Instrukce KCT z 12. 8. 1953 ; Zápis z porady KCT v Bratislavě ze dne 26. 9. 1953.* Vše z fondu SÚA, SÚC, inv. č. 51, karton č. 3.

V prvních letech je ještě patrná snaha SÚC nepostupovat příliš razantně a nepopudit stále početnou masu věřících občanů proti politice KSČ. Prakticky ve všech dokumentech neopomene SÚC připomenout, že nová opatření rozhodně nesměřují k likvidaci výuky náboženství. Necitlivý způsob agitace a nadměrná horlivost vycházela, k nelibosti SÚC, od některých školských orgánů, a zejména od některých politicky až příliš horlivých ředitelů škol.⁴⁷

Zásady pro přihlašování dětí k výuce náboženství zůstávají v platnosti i pro školní rok 1953/54 a pro roky následující. Od roku 1956 byl navíc zaveden povinný podpis obou rodičů na přihlášce, který však byl protiprávně místně vyžadován i v letech předešlých. Usnesením ÚV KSČ a v duchu nového školského zákona⁴⁸, který však žádnou výslovnou úpravu výuky náboženství neobsahuje, ale pouze deroguje zákon o jednotné škole⁴⁹, se vyučování náboženství nadále (tj. od školního roku 1953/54) nepovažuje za vyučovací předmět na školách a bylo vypuštěno z učebního a školského plánu i z klasifikace.

Náboženství mohlo být zařazeno až za poslední vyučovací hodinu, tedy až po odučení „normálních“ školních předmětů. Církvím byla k výuce propůjčena toliko místnost v budově školy, zejména za účelem lepší kontroly.

Nejzásadnější omezení spočívalo v tom, že náboženství bylo nadále možno vyučovat pouze v 2. až 7. ročníku jednotné školy (tzv. osmileté střední školy). Jako důvod tohoto omezení byla uváděna ochrana zájmů žáka. V prvním ročníku byl ještě příliš malý, v osmé třídě se už musel připravovat na budoucí studium či zaměstnání. Zvláště toto ustanovení vyvolalo zděšení a nevoli jak rodičů, tak duchovních.

Vedení jednotlivých církví, tedy i jednotliví duchovní, byli o všech chystaných změnách informováni až na poslední chvíli, navíc duchovní byli důrazně vyzváni, aby neagitovali mezi rodiči pro přihlašování dětí k výuce náboženství, ani o tom nemluvili z kazatelny.

47 Ze strany některých ředitelů škol docházelo např. k zadržování tiskopisů pro přihlašování k výuce náboženství, zesměšňování rodičů i dětí, kteří se na náboženství přihlašovali, někteří učitelé si dali závazek, že se v jejich třídě nepřihlásí do náboženství žádné dítě. Srov. BABIČKA, V.: *Vývoj katolické religiozity v českých zemích v letech 1949 – 1989*, Sborník archivních prací, 55, č. 2, s. 490 – 91.

48 Zák. č. 31/1953 Sb.

49 Zák. č. 95/1948 Sb.

Novým trendem byla snaha, aby náboženství vyučovali pouze duchovní. Laičtí učitelé (většinou šlo o učitelky), kteří byli odměňováni dle vládního nařízení č. 121/1950 Sb., kterým se vydává platový řád pro laické učitele náboženství,⁵⁰ přestali během několika následujících let prakticky fungovat.

Vzhledem ke všem výše uvedeným skutečnostem není divu, že mezi roky 1952 – 53 nastal strmý pokles počtu dětí přihlášených na výuku, zejména v českých zemích. Pozvolný pokles potom pokračoval celá léta padesátá.⁵¹

Vrcholný řídicí a dozorující orgán nad záležitostmi státní církevní politiky, Státní úřad pro věci církevní, zřízený zákonem č. 217/1949 Sb., byl zrušen vládním nařízením č. 19/1956 Sb. (ve spojení s ústavním zák. č. 47/1950, o úpravách v organizaci veř. správy). Jeho kompetence, vč. normotvorný v otázkách náboženské výchovy, byly převedeny na nově vzniklé Ministerstvo školství a kultury. To mělo celorepublikovou působnost, ale na Slovensku ho suploval sekretariát pro církev pověřenectva SNR pro kulturu.

Zákonem č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky (kompetenční zákon), byl jako důsledek přijetí ústavního zákona č. 143/1968 Sb., ze dne 27. 10. 1968, o československé federaci, zřízen v rámci Ministerstva kultury ČSR Sekretariát pro věci církevní (SPVC), jakožto ústřední orgán státní správy ve věcech církví a náboženských společností v ČSR (na Slovensku vznikl národní úřad s kompetencí pro SSR).⁵² Jeho úkoly a kompetence podrobně upravil Statut ministerstva kultury ČSR, který ovšem nabyl účinnosti až dne 1. 10. 1973.⁵³

Zde uvedené státní úřady však byly jen „pomocníky a informátory“ stranických orgánů. Všechna zásadní politická rozhodnutí se odvíjela od usnesení ÚV KSČ.

50 Viz příloha č. II.

51 Viz příloha č. I.

52 SPCV byl zrušen opatřením ČNR č. 9/1990 Sb. z ledna roku 1990.

53 Více viz HRDINA, Ignác, Antonín: *Texty ke studiu konfesního práva III Československo*, Karolinum, Praha 2006, s. 283.

Struktura zdola postupovala od okresních tajemníků pro věci církevní přes krajská oddělení pro věci církevní. Nad nimi stál v hierarchii moci SÚC, resp. od roku 1956 příslušné oddělení Ministerstva školství a kultury, a od roku 1969 SPCV, v gesci MK ČSR. Zde se informace zpracovávaly a byly předávány ideologickému oddělení ÚV KSČ, které je postoupilo předsednictvu ÚV KSČ.

Sekundárním tokem informací z církevního prostředí, mířících ke stranickým špičkám, byla linie Ministerstva vnitra, zejména ze strany všemocné a všudypřítomné StB.

Před pražským jarem roku 1968 probíhala výuka náboženství ve znění už zmiňovaných směrnic ze začátku padesátých let (poslední z nich SÚC 34/52 z 23. 9. 1952) a výnosu ministerstva školství, věd a umění č.j.: 14941/52 – I/4 z 23. 6. 1952. Výuka byla stále omezena na žáky 2. – 7. tříd základních škol.

I přes trvajících represí neklesl ani v padesátých letech počet žáků přihlašovaných na výuku náboženství v moravských krajích pod 50%. Naopak ve většině českých krajů byl úbytek přihlášených podstatně vyšší.

V letech 1957 až 1967 nejsou k dispozici žádné statistické údaje, je však nepochybné, že v důsledku liberálních politických změn počet přihlašovaných žáků stoupal. Vrcholem byl zřejmě rok 1968, ve kterém se na výuku náboženství přihlásilo téměř čtvrt milionu žáků. Na rozdíl od statistiky z padesátých let jsou k dispozici pouze absolutní čísla, ale hrubým odhadem jde asi o necelou třetinu všech žáků, kteří navštěvovali 2. – 9. ročník základních škol v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.⁵¹

Nové politické klima přineslo pozvolné, ale přece jen změny do postavení všech sedmnácti státem uznaných církví a náboženských společností, které se promítly do právní výuky náboženství.

Výnos Ministerstva kultury a informací ČSSR č.j.: 11843/68c, ze dne 20. 8. 1968, o vyučování náboženství na školách I. cyklu, přináší poměrně novou úpravu, která měla začít platit už od školního roku 1968/69, ale v důsledku okupace vojsky Varšavské smlouvy, a zejména pro množství chyb a nedostatků (např. zcela pomíjí laické učitele), ač formálně nabyl platnosti, do praxe nikdy uveden nebyl a již 22. 10. 1968 byl nahrazen novým výnosem č.j.: 14533/68c.

Ten sice stále zachovává výuku náboženství jako nepovinného předmětu na ZDŠ, na který musí žáky přihlásit jejich zákonný zástupce. Přihlášku však může podat už jen jeden z rodičů a nově ji odevzdává do rukou příslušného duchovního. Výuka je v případě zájmu možná až do 9. třídy. Vyučovat mohou i laičtí učitelé.

Ještě se podařilo prosadit ustanovení, že: „*Orgány státní správy po obsahové stránce do výuky nezasahují*“. Výuka byla možná i mimo školu (např. na faře).

Vyhláška upravovala i odměňování učitelů náboženství (10 Kč za vyučovací hodinu).

Tato poměrně liberální úprava byla samozřejmě trnem v oku novému vedení SPCV, které v rámci „normalizace“ nastoupilo do funkcí na sklonku léta roku 1969. Nejvíce vadila nemožnost kontroly v důsledku neexistence povinnosti odevzdávat počty a seznamy přihlášených žáků. Požadovalo navrácení výuky výhradně do škol.

„Ředitelé škol ztrácejí přehled o rodinách, kde děti nejsou vychovávány v duchu vědeckého světového názoru“.⁵⁴

Vadili samozřejmě i laičtí učitelé, zejména proto, že nad nimi SPCV neměl takovou moc a přehled jako nad místními duchovními.

Své sehrála i závist a několik vyučujících bylo vyšetřováno z chybného vykazování odučených hodin v důsledku čehož se měli obohatit. Nepodařilo se mi najít jediný záznam o tom, že by se takové podezření potvrdilo a že by byl někdo potrestán.

Od začátku roku 1970 se začaly práce na nové úpravě a návrh nových zásad předložil ministr školství Jaromír Hrbek byru ÚV KSČ v létě sedmdesátého roku, ale ještě než byl návrh vůbec projednán, vydal SPCV 17. 8. 1970 směrnici k výuce náboženství (č.j.: 24494/70 – 200), která nerušila směrnici předešlou jako celek, pouze přinášela její „normalizační“ výklad a rušila odměňování za vyučování náboženství.

Pro dobu jejího vzniku je typické, že ji nikdy nepodepsali příslušní ministři. Přes argumentaci církví a dokonce i některých státních institucí, SPCV vyžadoval její dodržování, což vedlo k řadě ostrých střetů mezi duchovními a na rodiči na straně jedné a vedením škol nebo církevními tajemníky na straně druhé. Protesty vyvrcholily dopisem katolických biskupů a kapitulních vikářů zaslánému vedení SPCV.

54 Z dopisu MNV Brno adresovaného SPCV z května 1970 (SÚA, SÚC, krabice č. 20).

Všechny tyto protesty a připomínky nijak neovlivnily práce na směrnici nové. V prosinci roku 1970 bylo na poradě náměstků ministrů školství a kultury rozhodnuto předložit vládě návrh úpravy, umožňující zavést bezplatné vyučování náboženství, bez ohledu na množství odučených hodin. Tento návrh byl základem znění nové směrnice o vyučování náboženství, který koncem března 1971 doporučila legislativní rada vlády ke schválení.

Bezplatné vyučování bylo vládním usnesením 8. 4. 1971 schváleno a Ministerstvo kultury bylo pověřeno urychleně přijmout novou směrnici, která měla v podstatě kopírovat již platnou úpravu slovenskou.

Připomínky katolických biskupů, ani ostré výtky synodní rady Českobratrské církve evangelické, nebyly brány v potaz.

Pouze požadavek Ministerstva školství, aby výuka náboženství probíhala dle jednotných osnov stanovených SPCV, byl odmítnut jako nereálný, protože na výuce náboženství se podílelo všech sedmáct v té době legálně působících církví a náboženských společností.

Nová směrnice č.j.: 11822/1971 – III byla 30. 7. 1971 hotova, tentokrát i s podpisem ministra kultury. Zdůrazňovala povinnost vyučovat bezplatně a opět vyžadovala na přihlášce podpisy obou rodičů.

To vše vyvolalo novou vlnu protestů rodičů i duchovních a vedlo k řadě konfliktů. Normalizační mašinérie se však už rozběhla na plné obrátky.

Zcela v „normalizačním duchu“ začátku sedmdesátých let se nese usnesení vlády č. 161/P 1973 (zřejmě z června 1973). Ve vztahu státu a církví se znovu stává prioritou „prohlubování a zintenzivnění ateistické výchovy a propagandy“, tak jak jsme ji poznali v průběhu padesátých let. Toto vládní nařízení měli provádět ministři vnitra, kultury a školství, předseda Českého úřadu pro tisk a informace, předsedové KNV a primátor hl. m. Prahy. Mezi nejvíce postižené a pronásledované opět patřili věřící učitelé.⁵⁵

55 Zlovůli režimu ukazuje materiál otištěný v přílohách č. V. a VI.

V čl. II. bod č. 2 vláda ukládá ministru školství : „...zabezpečit ve všech školách a výchovných zařízeních I. a II. cyklu a na vysokých školách prohloubení vědeckoateistické propagandy a výchovy k marxistickoleninskému světovému názoru“.

Režim se ve své snaze uměle snižovat religiozitu obyvatel neštítel ani trestat děti, které navštěvovaly výuku náboženství, nepřijetím na střední školu.⁵⁶

To samozřejmě část věřících zastrašilo. Počet přihlášených žáků během dvou let klesl na dvě třetiny stavu z roku 1968 a nadále poměrně strmě klesal, až se v polovině osmdesátých let zastavil na přibližně 3 – 4 %. Samozřejmě s obrovskými odlišnostmi dle krajů, okresů, ale i jednotlivých obcí a škol. Za zvláštní pozornost stojí výsledky v Severočeském kraji, kde se spojil všeobecný politický útlak s minimální religiozitou obyvatelstva, a výsledkem bylo, že v letech 1981 – 83 se v celém kraji náboženství vůbec nevyučovalo, naopak vysoký počet přihlášených vykazoval kraj Jihomoravský.⁵⁷

Pokračující proces „normalizace“ se projevil i v úpravě, kterou přinesla směrnice MK ČSR z roku 1974, pro výuku náboženství přihlášených žáků ZDŠ (její úplné znění bylo publikováno ve Věstníku MŠ a MK ČSR ročník XXX., sešit č. 6, ze dne 20. 6. 1974). Podle ní byla výuka náboženství omezena na 2. až 7. ročník základních devítiletých škol, a to diferencovaně v rozsahu jedné hodiny týdně až jedné hodiny měsíčně podle počtu přihlášených žáků. Přihlášku museli podepsat oba rodiče (zákonní zástupci) a odevzdávali ji opět řediteli školy, resp. jím pověřenému zástupci. Výuka náboženství nebyla ani předmětem školního vyučování, ani součástí školní výchovy. Na vysvědčení nebyla uváděna ani mezi nepovinnými předměty. Vykonávali ji, bezplatně, duchovní (kazatelé), některé ze státem uznaných církví a náboženských společností, kteří měli státní souhlas k výkonu duchovní činnosti dle § 17 vládního nařízení č. 228/1949 Sb. Ředitelé škol a okresní školní inspektoři vykonávali dozor nad výukou náboženství z hlediska zachování příslušných školních předpisů a stanovených provozních podmínek. Výuka náboženství se (kvůli evidenci žáků) mohla konat výhradně ve škole a nesměl jí být narušován normální průběh pravidelného školního vyučování.

56 Zpracováno volně dle: CUHRA, Jaroslav: *Církevní politika KSČ a státu v letech 1969 – 1972*, Ústav pro soudobé dějiny, AV ČR, Praha, 1999; HRDINA, Ignác, Antonín: *Texty ke studiu konfesního práva Československo III*, Karolinum, Praha, 2006, s. 284 – 287.

57 Viz příloha č. I.

V těch případech, kdy pro větší počet přihlášených žáků nemohly církve a náboženské společnosti zajistit výuku náboženství svými duchovními, mohl oprávněný ordinář (ústředí církve nebo náboženské společnosti) žádat příslušný krajský národní výbor o udělení souhlasu k výuce náboženství i pro jiné kvalifikované osoby, za jejichž odbornou způsobilost odpovídá.

Souhlas k výuce náboženství mohl být udělen jen čs. státním občanům, kteří jsou státně spolehliví, bezúhonní, a vyhovují i jinak všeobecným podmínkám pro vstup do státní služby.

Zatímco duchovní působící se státním souhlasem v duchovní správě, byli povinni vyučovat náboženství bezplatně, jiné kvalifikované osoby, jimž byl udělen souhlas k výuce náboženství, mohly uzavřít s církví nebo náboženskou společností dohodu o práci konané mimo pracovní poměr. Odměna za jednu vyučovací hodinu mohla být stanovena až do výše 20 Kčs.

Ředitelé na základě podaných přihlášek pořídili jmenné seznamy dle jednotlivých církví a náboženských společností, které odeslali na odbor školství ONV.

Počet hodin výuky se určoval takto: Při počtu přihlášených žáků do oddělení 16 - 40, jedna hodina výuky v týdnu. Při počtu žáků v oddělení 9 - 15, jedna vyučovací hodina za čtrnáct dnů a při počtu přihlášených žáků 2 - 8, jedna vyučovací hodina měsíčně.⁵⁸

Podle některých pramenů⁵⁹ toto byla poslední právní úprava platná v době totality, ale ještě na sklonku komunistické éry vešla v platnost úprava nová, nikterak zásadní novela, obsažená ve výnosu Ministerstva kultury z 10. 6. 1988 č.j.: 9822/88 - VII, vydaném po dohodě s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy.

Tento neradostný stav trval až do začátku roku 1990, kdy se situace změnila v důsledku listopadových událostí. Formálně však výše uvedená úprava byla zrušena až zrušujícím zákonem některých předpisů z oblasti kultury č. 165/1992 Sb.

58 Více viz HRDINA, Ignác, Antonín: *Texty ke studiu konfesního práva III Československo*, Karolinum, Praha, 2006, s. 288 - 290.

59 Např. HRDINA, Ignác, Antonín: *Náboženská svoboda v právu ČR*, EUROLEX Bohemia, Praha, 2004, s. 132 - 133.

17. listopad 1989 a následná „sametová revoluce“ otevřela cestu ke svobodě výuky náboženství a zároveň, po čtyřicetileté odmlce, i obnovení církevního školství.

Ústavněprávní záruky výuky náboženství dává „magna charta“ naší náboženské svobody – Listina základních práv a svobod. Byla vyhlášena ústavním zákonem tehdejšího Federálního shromáždění ČSFR č. 23/1991 Sb. ze dne 9. 1. 1991, a to rovněž jako ústavní zákon. Listina vychází především z evropské Úmluvy o ochraně lidských práv z roku 1950 a z Mezinárodního paktu o občanských a politických právech z roku 1966 a plně odpovídá standardům mezinárodního i evropského společenství (v určitých oblastech jde dokonce nad ně). Vychází z přirozenoprávní koncepce lidských práv. Protože po rozpadu československé federace k 31. 12. 1992 by nabyla Listina v důsledku recepčního ustanovení právní síly pouze běžného (tj. nikoli ústavního) zákona, byla znovu vyhlášena usnesením předsednictva České národní rady pod č. 2/1993 Sb. jako součást ústavního pořádku ČR. Zakotvuje mj. konfesní neutralitu českého státu.⁶⁰

Výuky náboženství se týkají zejména ustanovení odst. 1 a 3. čl. 16: (1) „Každý má právo svobodně projevat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním... (3) Zákon stanoví podmínky vyučování náboženství na státních školách“.

Tedy jen zákon může upravit vyučování náboženství na státních školách. Tímto zákonem byl školský zákon č. 29/1984 Sb. Ve světle jeho následných novel se ustanovení čl. 16 odst. 3 týká všech veřejných škol, tedy nikoli jen škol státních.

Tento požadavek Listiny základních práv a svobod byl, i když spíše jen formálně, naplněn už před jejím přijetím, a to zákonem č. 171 ze 3. května 1990, kterým se mění a doplňuje zákon č. 29/1984 Sb. o soustavě základních a středních škol (květnová novela školského zákona). Ustanovení § 5 odst. 1 se týká škol základních, podle § 7 odst. 2 platí stejná povinnost pro školy střední: „Základní škola (resp.) střední školy...umožňují též náboženskou výchovu“.

60 Cf HRDINA, Ignác, Antonín: *Texty ke studiu konfesního práva III Československo*, Karolinum, Praha, 2006, s. 315.

Krátce po přijetí Listiny základních práv a svobod a na jejím základě, dne 4. 7. 1991, se tehdejší Federální shromáždění ČSFR usneslo na zákoně o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností, č. 308/1991 Sb., který by – v duchu demokratických principů – odrazil nové poměry ve státně církevní politice a v právním postavení církví a náboženských společností.⁶¹

Jen pro zajímavost uvádím, že tento zákon s minimem změn doposud dobře slouží na Slovensku.

Náboženské výchovy se v něm týkala následující ustanovení:

§ 3 *O náboženské výchově dětí do dovršení 15 let jejich věku, rozhodují jejich zákonní zástupci.* Kdo je zákonným zástupcem dítěte, najdeme v zákoně o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

§ 5 odst. 1 písm. c) *Věřící mají právo se sdružovat a tyto církve a náboženské společnosti zakládat, jakož i vstupovat do již existujících církví a náboženských společností, a podílet se na jejich životě, zejména: ... v náboženském duchu být vychováváni, popř. po splnění podmínek stanovených vnitřními předpisy církví a náboženských společností a obecně závaznými právními předpisy náboženství vyučovat.* Zmiňovanými právními předpisy jsou zák. č. 29/1984 Sb., školský zákon a zákon č. 172/1990 Sb., o vysokých školách, oba ve znění následných novelizací.

Právo církví a náboženských společností vyučovat náboženství bylo mezi demonstrativním výčtem činností, kterými církve a náboženské společnosti naplňují své poslání (§ 6 odst. 1 písm. d)).

Zákon o církvích z roku 1991 byl nahrazen poněkud kontroverzním zákonem č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech.

Celkem zásadní změnu přináší v tom, že vyučování náboženství na státních (veřejných) školách dle ustanovení školského zákona v platném znění, nadále patří mezi „zvláštní práva“ (§ 7 odst. 1 písm. a)). Netýká se tedy všech církví a náboženských společností, ale jen těch, kterým je výkon zvláštních práv přiznán dle § 11.

61 Cf HRDINA, Ignác, Antonín: *Texty ke studiu konfesního práva III Československo*, Karolinum, Praha, 2006, s. 317.

Pro právo nezletilých na svobodu náboženského vyznání nebo být bez vyznání není stanovena pevná věková hranice, ale výkon těchto práv mohou jejich zákonní zástupci usměrňovat způsobem odpovídajícím rozvíjejícím se schopnostem nezletilých dětí (§ 2 odst. 2).

Je otázkou, zda pojem „svoboda náboženského vyznání, resp. být bez vyznání“ lze vztáhnout i na účast či neúčast žáka, studenta na výuce náboženství. Pokud ano, potom jediným nezávislým arbitrem, který by závazně mohl posoudit míru schopností nezletilého rozhodovat o svých záležitostech, bude (dle čl. 36 odst. 1 Listiny, ve spojení s § 7 odst. 1 OSŘ) pouze soud. Judikatura však v této oblasti neexistuje.

O další podstatné změně, kterou přináší nový zákon o církvích, týkající se zakládání církevních škol, bude pojednáno dále.

Výuku náboženství na státních (veřejných) školách podrobně upravil pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky k organizaci výuky náboženství na školách, vydaný ministrem dne 24. 8. 1990 (účinný od 1. 9. 1990) ve znění pokynu ministra školství, mládeže a tělovýchovy ČR k náboženské výchově v základních, středních a speciálních školách (č.j.: 36318/97 – 22 – 23) z 27. 4. 1998, který následovně nabyl účinnosti 1. 9. 1998.

Pokyn vycházel z čl. 16 Listiny základních práv a svobod a ze zákona o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností (č. 308/1991 Sb.).

Zdůraznil, že možnost náboženské výchovy v základní škole, ve středních a speciálních školách zakotvuje ustanovení § 5 odst. 1 a § 7 odst. 2 zákona č. 29/1984 Sb., o soustavě základních škol, středních škol a vyšších odborných škol (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Čl. I. je věnován organizaci náboženské výchovy v základních a speciálních základních školách. Náboženská výchova tu je organizována formou výuky náboženství.

Výuku náboženství vykonávali pověřeni zástupci registrovaných církví a náboženských společností (dále jen církev) v souladu s mravními a humánními zásadami vzdělávání a na základě principu tolerance a náboženské plurality.

S výjimkou některých škol církevních bylo náboženství zařazováno do učebního plánu jako nepovinný předmět.

Ve skupině žáků pro výuky náboženství příslušné církve mohli být zařazeni žáci z více ročníků, ale buď z ročníků prvního stupně, nebo jen z ročníků druhého stupně. Byl – li přihlášen malý počet žáků, umožňoval pokyn spojit žáky z několika škol (obcí) do jedné skupiny. Spodní hranice počtu žáků ve skupině nebyla stanovena.

Církev organizovala přihlašování žáků k náboženství a spolupracovala při tom s ředitelem školy. Žáci se přihlašovali způsobem obvyklým pro nepovinné předměty, tj. vždy začátkem školního roku znovu.

Církev dále pověřila výukou svého zástupce s přihlédnutím k jeho odborné a pedagogické způsobilosti (vyhl. MŠMT č. 139/1997 Sb., o podmínkách odborné a pedagogické způsobilosti pedagogických pracovníků a o předpokladech kvalifikace výchovných poradců). Toto pověření vydával statutární orgán církve, v případě římskokatolické církve statutární orgán příslušného biskupství.

Zabezpečení výuky náboženství po obsahové stránce a sledování správnosti výuky také bylo v kompetenci příslušné církve.

Úkolem ředitele školy bylo prokazatelným způsobem oznámit rodičům možnost přihlásit žáka k výuce náboženství té církve, která o to požádala, a umožnit výuku náboženství způsobilému zástupci, který byl církví pověřen. Ředitel za způsobilost zástupce ve smyslu vyhl. č. 139/1997 Sb. odpovídal.

Dále vytvářel vhodné podmínky pro uskutečňování výuky v prostorách školy v souladu s platnými právními předpisy a řádem školy.

Předmět náboženství se neklasifikoval a na vysvědčení se uvedla formulace „účastnil se“.

Čl. II. upravoval organizaci náboženské výchovy ve školách středních a speciálních středních školách, kde náboženskou výchovu (opět s výjimkou škol církevních), bylo možné organizovat formou nepovinného předmětu, zájmové činnosti nebo přednáškové činnosti.

Pravidla pro výkon náboženské výchovy pověřenými zástupci církví byla shodná s úpravou pro školy základní, přednášková činnost probíhala v rámci příslušných společenskovědních vyučovacích předmětů (nejčastěji občanská výchova nebo dějepis), nebo v rámci disponibilních hodin k posílení volitelných nebo nepovinných předmětů společenskovědního charakteru. Přednášek se spolu s přednášejícím (pověřeným zástupcem církve) účastnil i vyučující příslušného společenskovědního předmětu.

Církev zabezpečovala obsahovou náplň náboženské výchovy a přednášek, ve spolupráci s ředitelem školy organizovala přihlašování žáků a pověřovala svého zástupce k náboženské výchově, zájmové a přednáškové činnosti s přihlédnutím k jeho pedagogické způsobilosti ve smyslu podmínek uvedených v čl. I.

I úkoly ředitele školy byly shodné s čl. I.

Čl. III. upravoval odměňování učitelů náboženské výchovy. Této materii se budu věnovat níže.

Celá výše uvedená úprava byla s účinností od 1. 9. 2003 nahrazena metodickým pokynem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k organizování a realizaci náboženské výchovy v základních, středních a speciálních školách č.j. 25029/2002 – 22, ze dne 27. 6. 2003.

Pokyn vycházel z čl. 16 listiny, z ustanovení §§ 5 odst. 1 a 7 odst. 2 školského zákona č. 29/1984 Sb., ve znění pozdějších předpisů, které, jak již bylo řečeno, náboženskou výchovu ve školách umožňují a ze zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností.

Pokyn v čl. 1 stanovil, že náboženská výchova v základních, středních a speciálních školách zřizovaných obcí, krajem, případně ústředně správním úřadem, je organizována formou výuky nepovinného předmětu.

Výuku náboženství vykonávali pověřeni zástupci registrovaných církví a náboženských společností (dále jen církev), které mají oprávnění k výkonu zvláštního práva vyučovat náboženství ve státních školách podle ustanovení § 7 odst. 1 písm. a) a § 28 odst. 2 zákona č. 3/2002 Sb., zákona o církvích. Uvedené zvláštní právo bylo vyznačeno na výpisu z Rejstříku církví a náboženských společností.⁶² Dle v této době platných předpisů⁶³ se pod pojmem státní školy rozuměly školy veřejné, tj. školy základní, střední a speciální zřizované obcí, krajem nebo ústředním správním úřadem.

Výuka náboženství měla být uskutečňována v souladu s mravními a humánními zásadami vzdělávání na základě principu tolerance a náboženské plurality.

Ve skupině žáků pro výuku náboženství příslušné církve mohli být zařazeni i žáci z více ročníků. Dále bylo stanoveno, že při malém počtu přihlášených žáků lze spojovat žáky z několika základních škol, popř. obcí, do jedné skupiny.

62 Výpis z Rejstříku církví a nábož. společností je od ledna 2003 veřejně přístupný na internetu na stránkách MK ČR.

63 Jde o zák. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství a čl. 33 Listiny.

Úlohu církvi v procesu výuky upravoval čl. 2. Církve předkládaly řediteli školy výpis z Rejstříku církví a náboženských společností, organizovaly přihlašování žáků způsobem obvyklým pro nepovinné předměty. Církve dále pověřily výukou svého zástupce, kterému statutární orgán církve vystavil potřebné pověření a zabezpečily výuku po obsahové stránce vč. kontroly její správnosti.

Dohodlo – li se několik církví na společném zástupci, kterého pověřily výukou náboženství, plnily úkoly zde uvedené společně, podle písemné smlouvy, se kterou seznámily ředitele školy.

Úkony ředitele školy upravené v čl. 3 zůstaly shodné s ustanoveními derogované úpravy, ovšem s tím, že povinnost organizovat přihlašování žáků z podstatné části nově přešla na církev.

Změněna byla klasifikace předmětu (čl. 4). Předmět náboženství se na vysvědčení hodnotil stupni: pracoval úspěšně nebo pracoval.

O odměňování učitelů náboženství (čl. 5) bude pojednáno dále.

Náboženství Církve římskokatolické se na základních školách vyučovalo dle osnov, které rozšiřovaly výše uvedené zásady. Doporučená hodinová dotace byla 1 – 2 hodiny týdně.

V církevních základních školách mělo jít o povinný vyučovací předmět, některé církevní školy však upřednostnily alternativní výuku. Ve státních školách šlo o předmět nepovinný.

Osnovy byly církevně schváleny (jako prozatímní) na 14. zasedání ČBK. Ke schválení MŠMT došlo pod číslem jednacím 2021/95 – 23 – 22 (věstník MŠMT ČR č. 10, říjen 1995).

V průběhu roku 2003 byly vypracovány osnovy nové. Církevně byly schváleny na 49. plenárním zasedání ČBK dne 9. 4. 2003 jako Osnovy k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve v 1. – 9. ročníku základní školy (pro nepovinný předmět náboženství v základních školách). MŠMT je schválilo 2. 6. 2003, s platností od 1. 9. 2004, pod číslem jednacím 20924/2003 – 22 jako Metodický pokyn k organizování a realizaci náboženské výchovy v základních, středních a speciálních školách.

Osnovy mají konfesní charakter, jsou formulovány z pozice římskokatolické církve, ale se širokým důrazem na toleranci k lidem jiných vyznání a na rozvíjení ekumenických postojů. Doporučená dotace je jedna vyučovací hodina týdně. Pojem předmětu je v osnovách definován následně: *„Náboženská výchova v širším slova smyslu se orientuje na obecně lidské jevy, jako je důvěra, vděčnost, odpuštění, radost, štěstí, ochota pomoci, nebo schopnost tušení dimenzí, které člověka přesahují. V tomto pojetí není náboženská výchova pouze ve službách jedné církve, ale svým obsahem kultivuje to, co je vlastní každému člověku.*

Až náboženská výchova v užším smyslu nabízí určitou odpověď na předcházející jevy vzhledem k institucionalizovanému náboženství. Náboženská výchova římskokatolické církve je realizací náboženské výchovy v užším smyslu vycházející z náboženské výchovy v širším smyslu“.

Od školního roku 2006/2007 osnovy pozbyly platnost, ale mohou být začleněny do učebních plánů školských programů pro základní vzdělávání.

Úprava v rámcovém vzdělávacím programu zatím neexistuje, ale byla by jistě vhodná.

Osnovy pro střední školy vydány nebyly nikdy.

Obnovení církevního školství umožnila první zásadní „polistopadová“ novela školského zákona ze dne 3. 5. 1990 č. 171/1990 Sb. (květnová novela), účinná od 1. 6. 1990. V § 57b prohlašovala církevní školy za školy ve smyslu školského zákona a uváděla výčet ustanovení zákona, které se na církevní školy nevztahují. První církevní školy byly otevřeny už ve školním roce 1990/91.

Podrobnosti pro jejich zřizování a činnost upravovala vyhláška MŠMT ČR č. 452/91 Sb., o zřizování a činnosti církevních škol a škol náboženských společností, ze dne 30. září 1991. Úprava se týkala zejména zřizování církevních škol, jejich zařazení do sítě škol, vyřazení ze sítě škol, obligatorní náležitosti názvu školy, hodnocení a klasifikace žáků.

Dne 1. 9. 1991 nabyl účinnosti zákon č. 308/1991 Sb.,⁶⁴ o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností, který ovšem právo církví na zakládání vlastních škol výslovně neupravoval.⁶⁵

Na tento zákon se také odvolávala výše uvedená vyhláška. Její §§ 2 – 6 (zejména zařazování do sítě škol a vyřazování z ní) byly zrušeny zákonem č. 138/1995 Sb., ze dne 22. 6. 1995, kterým se mění školský zákon. Tato materie pak byla inkorporována do zákona č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, ve znění pozdějších předpisů. Novelou č. 138/1995 Sb. bylo pozměněno také ustanovení § 57b odst. 1 školského zákona. Šlo o rozšíření taxativního výčtu ustanovení, která se na církevní školy nevztahují. Další novela, která se dotkla církevních škol v souvislosti s reformou státní správy, byla provedena zákonem č. 284/2002 Sb.

Přijetí nového zákona o církvích a náboženských společnostech č. 3/2002 Sb. přineslo podstatné změny právní situace v oblasti zřizování a činnosti církevních škol.

Zřizovat církevní školy, zde norma odkazuje na školský zákon, mohou jen církve a náboženské společnosti se zvláštními právy, tedy ne pouze registrované církve a náboženské společnosti. Zřizování církevních škol nadále patří mezi nadstandardní, slovy zákona zvláštní práva (§ 7 odst. 1 písm. e).

Ostatní církve a náboženské společnosti mohou zakládat pouze školy soukromé, což je do jisté míry finančně znevýhodňuje.

Zákon o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností svěřil (v § 7 odst. 3) ustanovování učitelů náboženství do rukou jednotlivých církví, které tak činily dle vlastních vnitřních předpisů.

Pokud byli v pracovněprávním poměru se školou, řídili se jejich platové náležitosti zákonem o platu a odměně za pracovní pohotovost v rozpočtových a některých dalších organizacích č. 143/1992 Sb. a nařízením vlády č. 251/1992 Sb., o platových poměrech zaměstnanců rozpočtových a některých dalších organizací.

Byli tedy odměňováni stejně jako učitelé jiných předmětů.

64 Zákon č. 308/1991 Sb. formálně zrušil výše několikrát zmiňovaný zákon o zřízení Státního úřadu pro věci církevní vč. prováděcího vládního nařízení.

65 Pouze v demonstrativním výčtu oprávnění přiznával církvím právo náboženství vyučovat (§ 6), a to po splnění podmínek stanovených v jejich vnitřních a v obecně závazných předpisech (§ 5 odst. 1). V § 7 odst. 3 bylo církvím přiznáno právo dle svých vnitřních předpisů ustanovit učitele náboženství.

Dílčí úpravy ve znění novel výše uvedených právních předpisů potom přinesly pokyny ministra školství, mládeže a tělovýchovy ČR č.j.: 36318/97 -22 - 23 ze dne 27. 4. 1998, resp. č.j.: 25029/2002 - 22 ze dne 27. 6. 2003.

Vyučoval – li učitel na základě dohody o práci mimo pracovní poměr, řídilo se odměňování zákoníkem práce.

Pokud učitelé náboženství byli v pracovním poměru k církvi nebo náboženské společnosti, nebo vyučovali na základě dohody o práci konané mimo pracovní poměr uzavřené s církví nebo náboženskou společností (dále jen církev), bylo jejich odměňování upraveno vyhláškou federálního ministerstva práce a sociálních věcí ze dne 30. 11. 1990 č. 571/1990 Sb., o odměňování učitelů náboženství.

Byli – li učitelé v pracovním poměru, pobírali základní plat v rozmezí 2000 – 3000 Kč měsíčně, učitelům vykonávajícím práci na základě dohody příslušela odměna v rozpětí 20 – 35 Kč za vyučovací hodinu. Výši příjmu v rámci rozpětí stanovila církev s přihlédnutím ke kvalifikaci učitele a jeho osobním schopnostem. Církev také mohla ze svých prostředků poskytnout učiteli náboženství odměnu za podmínek stanovených vnitřním předpisem církve.

V platnosti stále zůstával § 5 zákona č. 281/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem, ve znění pozdějších předpisů, v němž byla duchovním stanovena povinnost vyučovat náboženství bezplatně.

Kapitola V. Úprava dle platného školského zákona⁶⁶

Dne 1. ledna 2005 nabyl účinnosti nový školský zákon, který byl k dubnu 2007 již osmkrát novelizován. Žádná z novel se však přímo úpravy náboženské výchovy nedotkla. Novým zákonem je derogována celá řada zákonů dotýkajících se školské problematiky. Jde zejména o školský zákon z roku 1984 nebo zákon o státní správě a samosprávě ve školství č. 564/1990 Sb.

V současnosti tedy tvoří základ regionální školské legislativy zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 562/2004 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím školského zákona, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů. V platnosti zůstal zákon č. 306/1999 Sb., o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením, ve znění pozdějších předpisů.

Úpravu vyučování náboženství najdeme v § 15 nového školského zákona. Ve srovnání s předchozí právní úpravou je stanovení podmínek, za kterých lze náboženství na školách vyučovat, pojato zcela nově. Úprava výuky přímo v zákoně je naplněním čl. 16 Listiny, který v odst. 3 stanoví, že výuku náboženství je třeba upravit zákonem.

Primární legální podmínkou výuky náboženství je, že výuka bude probíhat v souladu se zásadami a cíli vzdělávání, stanovenými tímto zákonem (§ 2). Druhou podmínkou je, že náboženství mohou vyučovat jen ty registrované církve a náboženské společnosti, kterým bylo přiznáno zvláštní právo vyučovat náboženství ve státních školách dle zákona o církvích a náboženských společnostech.⁶⁷

⁶⁶ Volně zpracováno podle VALENTA, Jiří: *Školské zákony*, ANAG, Olomouc, 2007; FRIEDL, Arnošt: *Školské zákony (komentář)*, Eurounion, Praha, 2005.

⁶⁷ § 7 odst. 1 písm. a) zákona č. 3/2002 Sb.

Církev a náboženské společnosti mohou vyučovat náboženství i společně na základě písemné smlouvy.

Ve veřejných školách (tj. v základních a středních školách zřizovaných státem, krajem, obcí nebo svazkem obcí) se náboženství vyučuje jen jako nepovinný předmět⁶⁸, pokud se do něj přihlásí ve školním roce alespoň sedm žáků školy. Zákon dovoluje spojování žáků z několika ročníků jedné školy nebo z více škol, ale maximálně do počtu třiceti žáků v jedné třídě. Při spojování žáků z různých škol ukládá zákon školám povinnost uzavřít mezi sebou smlouvu, ve které se mj. upraví úhrada nákladů spojených s takovým vyučováním.

Na soukromých a církevních školách se náboženství vyučuje dle ustanovení školního vzdělávacího programu. V praxi se užije jedna z metod uvedených v kapitole VI. Škola je však vázána zásadami a cíli vzdělávání uvedených v § 2.

Dle nové úpravy musí být vyučující náboženství v pracovněprávním vztahu ke škole, ve které náboženství vyučuje. V souvislosti s touto změnou došlo zákonem č. 562/2004 Sb. ke zrušení ustanovení § 5 zákona č. 218/1949 Sb., o hospodářském zajištění církví a náboženských společností, ve znění pozdějších předpisů, kde byla duchovním stanovena povinnost vyučovat náboženství bezplatně.

Vyučující dále musí disponovat pověřením statutárního orgánu církve nebo náboženské společnosti, a musí splňovat předpoklady pro výkon činnosti pedagogického pracovníka dle zákona o pedagogických pracovnících⁶⁹, který má pro učitele náboženství speciální ustanovení § 14. Hlavním důvodem pro izolovanou úpravu podmínek odborné kvalifikace učitelů náboženství od ostatních učitelských kategorií, je specifické postavení výuky náboženství ve veřejných školách, které se promítá právě v úpravě § 15 školského zákona. Odborná kvalifikace učitele náboženství předpokládá bez výjimky vysokoškolské vzdělání v magisterském studijním programu. Pokud tohoto vzdělání nedosáhl v oboru teologických věd, vyžaduje se alespoň zaměření na pedagogické nebo společenské vědy spolu s doplněním zaměření na výuku náboženství v rámci programu celoživotního vzdělávání organizovaného vysokou školou. Jak vidno, nároky na vzdělání to jsou vysoké, a nelze z nich udělit výjimku.

Všechna výše uvedená ustanovení se uplatnila od začátku školního roku 2005/6.

68 Hodnocení žáků na vysvědčení a úpravu vyučování nepovinných předmětů stanovují vyhl. MŠMT č. 48/2005 Sb. v §§ 5 a 15 (pro ZŠ), resp. č. 13/2005 Sb. v § 3 (pro SŠ). Např. hodnocení se provádí v klasické pětistupňové škále známek.

69 Zák. č. 563/2004 Sb.

Nová právní úprava přináší, v § 8 školského zákona, podstatnou změnu do oblasti právního postavení škol a školských zařízení. V případě škol soukromých a církevních⁷⁰ se připouští, aby zřizovatel zvolil právní formu takové školy. V praxi půjde o školskou právnickou osobu (viz § 8 odst. 1) nebo právnické osoby, založené dle zvláštních zákonů (např. dle obchodního zákoníku nebo zákona o obecně prospěšných společnostech...).

Dále z ustanovení zákona vyplývá, že školu a školské zařízení může zřídit jakákoliv právnická i fyzická osoba bez ohledu na státní občanství, resp. příslušnost. Tím je realizován požadavek volného pohybu služeb v rámci Evropské unie.

Financování církevních škol⁷¹ nedoznalo v nové úpravě významnějších změn. Církevní školy a školská zařízení jsou nadále financována přímo ze státního rozpočtu, na rozdíl od škol zřizovaných územními samosprávnými celky, kde finance musí projít rozpočtem kraje.

Stále také platí, že u veřejných škol a školských zařízení zapsaných v rejstříku, jsou z prostředků státního rozpočtu financovány mzdové výdaje a ostatní náklady vyplývající z pracovněprávních vztahů, výdaje spojené se samotnou výukou žáků a studentů tělesně postižených, výdaje na učební pomůcky, školní potřeby a učebnice, pokud jsou poskytovány bezplatně, výdaje na další vzdělávání pedagogů.

Ostatní výdaje (např. investiční nebo na provoz) platí zřizovatel. Stejně jako tomu bylo u minulé právní úpravy, existuje z tohoto pravidla výjimka právě pro školy zřizované registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi, kterým bylo přiznáno oprávnění k výkonu zvláštních práv⁷² (církevní školy). U nich jsou ze státního rozpočtu financovány veškeré výdaje, tedy vč. provozních.

70 Zákon už toto označení nepoužívá a mluví o školách zřizovaných registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi, kterým bylo přiznáno oprávnění k výkonu zvláštního práva a o školách zřizovaných ostatními právnickými a fyzickými osobami.

71 § 160 a násl. školského zákona.

72 § 7 odst. 1 písm. e) zák. č. 3/2002 Sb.

Pokud jde o školné, na školy neveřejné se vztahuje ustanovení čl. 33 odst. 3 Listiny, z něhož lze dovodit, že na školách zřízených osobami z oblasti soukromého práva, tedy na školách soukromých a církevních, lze požadovat úplatu za poskytnuté vzdělání – školné.

Zákon také zavádí nový způsob evidence škol a školských zařízení. Místo dřívějšího pojmu síť škol, předškolních a školských zařízení, je zaveden nový pojem školský rejstřík, který je chápán jako veřejný seznam sloužící k evidenci škol, školských zařízení a školských právnických osob.

Kapitola VI. Úprava výuky náboženství v ČR de lege ferenda a způsoby výuky náboženství

Při hledání nejvhodnější právní úpravy výuky náboženství vycházím ze tří modelů, které nejsou jen teoretické, ale všechny tři se v praxi uplatňují v mnohých státech Evropy.

Jedná se o náboženskou výchovu jako předmět pro členy církví povinný, jako předmět nepovinný a jako předmět povinně výběrový (alternativní).

Komplexní charakteristiku jednotlivých modelů najdeme v publikaci prof. Jiřího Rajmunda Tretery „Stát a církev v České republice“:⁷³

1. Náboženská výchova jako předmět povinný pro členy církví

- A) Povinná výuka náboženské výchovy je v zemích, kde se praktikuje, určena zpravidla jen pro členy církví a náboženských společností.
- B) Žáci mají povinnost navštěvovat výuku náboženské výchovy té církve nebo náboženské společnosti, již jsou členy.
- C) Je dána možnost požádat o osvobození od výuky náboženství, aniž by bylo nutné z církve nebo náboženské společnosti vystoupit. Žádost o osvobození podávají před zahájením školního roku zákonní zástupci, od 14 nebo 15 let žák.
- D) Koncepce povinné výuky náboženství se uplatňovala v ČSR do roku 1953. Dnes platí v Německu, Rakousku a skandinávských zemích.

Předmět bývá zařazován jako řádný v rámci školní výuky, v rozvrhu hodin se s ním počítá kdykoli během celého týdne, jeho učitelé mohou být plně vytížení výukou tohoto předmětu, případně v kombinaci s druhým předmětem, zaměstnáním na plný úvazek na téže škole. Děti, které jsou bez vyznání, nejsou do povinné výuky zařazeny; tím se realizuje svoboda být bez vyznání a vychovávat své děti bez vlivu nějakého vyznání. Podobné postavení mají děti příslušející k vyznáním státem dosud neuznaným. Náboženská výchova je podávána zpravidla v podobě toho či onoho státem uznávaného vyznání, tedy rozlišuje se katolická náboženská výchova pro děti, které jsou zapsány v katolické církvi, evangelická náboženská výchova pro děti, které jsou zapsány v evangelické církvi atp.

⁷³ Cf. TRETERA, Jiří, Rajmund: *Stát a církev v České republice*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2002, s. 104 – 7.

V případě změny náboženského vyznání dětí se mění i náboženská výchova, do níž docházejí. Tam, kde jeden z rodičů, případně oba, vystoupí z nějaké církve a zůstanou bez vyznání, mohou vypsát z církve i své dítě, které je pak bez vyznání a povinná náboženská výchova se na ně již nevztahuje.

Náboženská svoboda ve vztahu k náboženské výchově dětí je zajištěna i při povinné výuce náboženské výchovy ještě dalšími dvěma způsoby, bez vystoupení z té které církve a bez přechodu do bezvyznání. Prvním je právo rodičů dát své dítě pro bezprostředně následující školní rok od náboženské výuky *osvobodit* (vypsát z náboženské výchovy). Realizuje se zpravidla tam, kde rodiče neprojevují nesouhlas se svým dosavadním vyznáním v tak rozsáhlé míře, že by měli v úmyslu ze své církve vystoupit, ale mají vážné výhrady proti pedagogickému přístupu konkrétního učitele náboženské výchovy. Druhým způsobem zajištění svobody vyznání při volbě náboženství je stanovené *věková hranice*, po jejímž dosažení může žák, resp. student, již sám o své účasti nebo neúčasti na náboženské výchově rozhodnout tím, že má svobodu bez závislosti na rodičích (zákonných zástupcích) do příslušné církve vstoupit, resp. vystoupit z ní (tj. změnit své náboženské vyznání či bezvyznání), a dále má svobodu požádat pro nejbližší školní rok o osvobození od výuky náboženské výchovy církve, jejímž členem nadále zůstává. Bývá to zpravidla věková hranice 14, 15 nebo 16 let.

Nevýhodou této reformy je přílišná *vázanost na určité vyznání*. V Německu již docházelo k projednávání stížností na to, že gymnazijnímu studentovi evangelického vyznání nebylo umožněno absolvování katolické náboženské výchovy a naopak. Stejně si mohou stěžovat i bezkonfesijní, že se nemohou do určitého, jimi zvoleného náboženství přihlásit, a tak je omezováno jejich právo na vzdělání a informace. Je v programu konfesněprávního rozvoje zemí s povinnou náboženskou výchovou umožnit i jistou volitelnost náboženské výchovy pro ty, kdo jsou bez vyznání nebo jiného vyznání.

2. Výuka náboženství jako vyučovací předmět pro přihlášené žáky

(nealternativní): současná česká úprava.

V základních, středních a vyšších odborných školách zřizovaných kraji, obcemi či státem, probíhá vyučování náboženské výchovy jako vyučovacího předmětu pro přihlášené žáky.

K vyučování náboženské výchovy kterékoli registrované církve či náboženské společnosti mohou být přihlášení žáci (studenti) bez rozdílu své náboženské příslušnosti nebo příslušnosti ke stavu bez vyznání. Do vyučování náboženství přihlašují na začátku každého školního roku žaka zákonní zástupci, od dovršení 15. roku se přihlašuje sám žák (student). Škola po dohodě se zástupci registrovaných církví a náboženských společností podá o nabídce vyučování náboženské výchovy informaci žákům (studentům) a jejich zákonným zástupcům zprávu.

V návrhu na upřesnění se uvádí, že tato výuka probíhá ve všech školách, ve kterých se přihlásilo k vyučování náboženské výchovy jednotlivého vyznání alespoň pět žáků.⁷⁴ K vyučování náboženské výchovy se podle tohoto návrhu má umožňovat spojení žáků (studentů) z několika ročníků jedné školy nebo i více škol na základě smlouvy mezi příslušnými školami do jedné skupiny.

Církevní školy a soukromé školy mohou zařadit do svého vzdělávacího programu alternativní nebo povinné vyučování náboženské výchovy nebo etické výchovy.

Vyučování náboženské výchovy organizují státem registrované církve nebo náboženské společnosti, a to jednotlivě nebo po dohodě dvou nebo většího počtu církví a náboženských společností. Učitelé náboženské výchovy vykonávají svou činnost v pracovněprávních vztazích ke škole v souladu s obecnými cíli vzdělávání. Smlouvu s nimi uzavře škola jen za předpokladu trvalého pověření vydaného příslušným orgánem státem registrované církve nebo náboženské společnosti, jejíž náboženství má být vyučováno. Na návrh této církve nebo náboženské společnosti je škola povinna ukončit pracovní poměr s učitelem náboženské výchovy, jemuž bylo pověření příslušným orgánem církve nebo náboženské společnosti odňato. Podle nového konfesněprávního zákona č. 3/2002 Sb. patří právo vyučovat náboženství ve školách jen církvím se zvláštním oprávněním.

3. Alternativní výuka náboženské výchovy a etické výchovy (mravouky) či religionistiky jako povinně výběrových předmětů.

Považujeme tento způsob za nejvhodnější pro poměry v České republice. Jde o koncepci, která se uplatňuje v zemích Beneluxu a na Slovensku. V Itálii byla naopak odmítnuta rozhodnutím ústavního soudu.

⁷⁴ § 15 odst. 2 zák. 561/2004 Sb. (nový školský zákon): „...pokud se přihlásí ve školním roce alespoň 7 žáků školy“.

Uvažovaná úprava: V základních, středních a vyšších odborných školách probíhá alternativní vyučování předmětu náboženská výchova nebo etická výchova. K vyučování náboženské výchovy oprávněné registrované církve nebo náboženské společnosti, nebo k výuce etické výchovy, mohou být přihlášení žáci (studenti) bez rozdílu jejich náboženské příslušnosti nebo jejich příslušnosti ke stavu bez vyznání. Volbu mezi účastí na vyučování náboženské výchovy nebo etické výchovy provedou na začátku každého školního roku zákonní zástupci žáka, od dovršení 15. roku sám žák (student). Škola umožní státem registrovaným církvím a náboženským společnostem, které o to mají zájem, aby podali o nabídce vyučování náboženské výchovy informaci žákům (studentům) a jejich zákonným zástupcům zprávu. Toto vyučování probíhá ve všech školách zřizovaných státem, kraji či obcemi. Rozsah náboženské výchovy je nejméně jedna vyučovací hodina týdně, za vhodnější považujeme obnovení, v minulosti tradičních, dvou hodin týdně.

Osnovy vyučování náboženské výchovy stanoví státem registrované církve nebo náboženské společnosti, a to jednotlivě nebo po dohodě dvou nebo většího počtu církví a náboženských společností. Učitelé náboženské výchovy vykonávají svou činnost v pracovněprávních vztazích ke škole v souladu s obecnými cíli vzdělávání. Smlouvu s nimi škola uzavře jen za předpokladu trvajících pověření vydaného příslušným orgánem státem registrované církve nebo náboženské společnosti, jejíž náboženské výchově má být vyučováno. Na návrh této církve nebo náboženské společnosti je škola povinna ukončit pracovní poměr s učitelem náboženství, jemuž bylo pověření příslušným orgánem církve nebo náboženské společnosti odňato.

Zkušenost z mnoha zemí dokazuje, že do učebního plánu je nutno zařadit předmět, který poskytuje vědomosti o mravních hodnotách, a to buď v spojení s náboženskou nebo nenáboženskou tradicí.

Závěr: Aby svoboda vyučovat náboženskou výchovu mohla být plně realizována, je třeba umožnit rozprostřít vyučování náboženské výchovy v týdenním rozvrhu do většího časového prostoru, a tak umožnit všem žákům opravdu se náboženské nebo etické výchovy zúčastnit. Současně to znamená, že většina učitelů náboženské výchovy bude moci být využita v jednotlivých školách dostatečně, v rámci plného či polovičního pracovního úvazku.

Učitelé náboženské výchovy s další aprobací by měli vyučovat své předměty přiměřeně rovnoměrným způsobem. Jen tam, kde bude o vyučování náboženské výchovy určitého vyznání malý zájem, bude učitel z příslušné církve nebo náboženské společnosti vyučovat náboženskou výchovu jen na základě dohody o pracovní činnosti, kterou se školou uzavře.

Zabýváme – li se otázkou, který z výše uvedených modelů zvolit jako nejvhodnější řešení výuky náboženství u nás, musíme vyjít ze vztahu státu a církvi a míry religiozity, která úzce souvisí se zájmem studentů, žáků, resp. jejich rodičů (zákonných zástupců) o hodiny náboženské výchovy.

Vracet se k modelu povinné výuky, který měl u nás dlouho tradici, ukončenou až rokem 1952, by dle mého názoru nebylo příliš vhodné. Kromě výše popsaných nevýhod by bylo nutné nějak vyřešit otázku registrace členů jednotlivých církví a náboženských společností, aby z nějakého veřejného rejstříku⁷⁵ bylo zřejmé, kdo je členem jaké církve, z čehož mu plyne povinnost účastnit se náboženské výchovy, resp. nějak se z této povinnosti sám nebo prostřednictvím zákonných zástupců vyvázat. Ze statistických údajů je zřejmé, že zdaleka ne všechny děti rodičů hlásící se k nějaké z konfesí, se náboženské výchovy účastní.⁷⁶ Naopak nemělo by být problémem zajištění dostatečného počtu kvalifikovaných učitelů náboženství z řad absolventů teologických fakult. Zvláště pro menší církve by se výuka náboženství mohla stát zásadním zdrojem příjmů duchovních.

Pokud bychom tedy nechtěli zachovat současný stav, jeví se skutečně jako nejlepší výuka alternativní. Přimlouval bych se, aby v případě zavedení tohoto modelu byla „průchodnost“ mezi jednotlivými alternativami⁷⁷ co největší, aby si žák či student mohl nabízené předměty „osahat“ a najít si pro sebe alternativu nejvhodnější a nejzajímavější. To vše samozřejmě v rozumných mezích, aby nebyla narušena výuka. Jedinou volbu na začátku školního roku však nepovažuji za optimální.

75 Např. v SRN je registrace u obcí na základě plátců církevní daně, v Rakousku na okr. úřadu.

76 Podle údajů z výroční zprávy Církve římskokatolické za rok 2005 se výuky náboženství na veřejných školách účastnilo 48 788 žáků a studentů (tj. odhadem necelých 5 % všech žáků a studentů).

77 Kromě již zmíněné etiky může být alternativou náboženství např. religionistika.

Jak jsem již řekl, otázka úpravy výuky náboženství souvisí i se vztahem státu a církvi. Někdy uvažovaná odluka rozhodně není na pořadu dne a pokud by k ní někdy v budoucnosti došlo, nelze ani předvídat její míru, jde totiž o pojem nejednoznačný a záleží na konkrétní osobě a situaci, jak bude uchopen. Nelze proto ani předpokládat, nakolik by zasáhla do náboženské výchovy na veřejných školách. Zcela určitě by však odluka změnila formy financování církvi a náboženských společností, a tím i církevních škol z veřejných prostředků. Nakonec ke snahám zrušit církevní školy tu ze strany exekutivy, konkrétně Ministerstva kultury, už došlo.⁷⁸ Přitom jakoby se zapomnělo, že členové církvi ze svých daní spolufinancují i školy státní a veřejné.

Jak už bylo řečeno, případná odluka státu a církve je hudbou daleké budoucnosti. Naproti tomu přijetí smlouvy se Svatým stolcem (konkordátu) je téma po několika letech opět aktuální. To je jistě pozitivní zjištění, protože většina evropských států, včetně mnohých tzv. bývalých sovětských satelitů, takovou smlouvu již uzavřela. Je jistě otázkou, zda se pokusit „oživit“ roku 2002 podepsanou, ale parlamentem následně nepřijatou smlouvu nebo připravit smlouvu novou, což by ovšem znamenalo zahájit celý proces znovu od samého počátku.

Přijetí konkordátu by mimo jiné znamenalo, že ustanovení v něm obsažená by získala „nad zákonnou sílu“ ve smyslu čl. 10 Ústavy ČR a eliminovaly by se tak snahy podobné výše popsanému případu. Problematice školství je v konkordátu věnován čl. 11, kde se mj. v souvislosti s výukou náboženství uvádí:

78 Cf HRDINA, Ignác, Antonín: *Náboženská svoboda v právu ČR*, EUROLEX Bohemia, Praha, 2004, s. 222: „Viz návrh věcného záměru zákona o církvích a náboženských společnostech“, MK ČR č.j. 5623/2000 (předloženo na základě usnesení vlády č. 1308 ze dne 13.12.1999). Zde se v čl. 2.2. pod písm. G) mj. píše: „Celý problém je zřejmě dán tím, že po roce 1989 bylo žádoucí obnovit i církevní školství, k čemuž bylo nutné poskytnout církvím a nábož. společnostem patřičnou finanční podporu. Vedle státních a soukromých škol byly zřízeny školy církevní, přičemž církevní školy jsou od té doby financovány co do neinvestičních nákladů stejně jako školy státní, tedy více než školy soukromé. MK navrhlo ve věcném záměru zákona zařadit církevní školy jen pro církve s druhou registrací především proto, že jejich zařazením pro všechny registrované církve by byli vyvolány nemalé finanční dopady na státní rozpočet. Nabízí se i jiná řešení, třeba i zrušení této kategorie škol....“.

(1) *Katolická církev má právo v duchu svého apoštolského poslání a vlastních předpisů zřizovat a provozovat vlastní školy, předškolní a školská zařízení, jež se stávají součástí výchovně vzdělávací soustavy České republiky splněním podmínek stanovených právním řádem České republiky. Vysoké školy zřízené katolickou církví jsou oprávněny působit v České republice po splnění podmínek stanovených právním řádem České republiky.*

Následující odstavce tohoto článku upravují pouze postavení škol, a to vě.

škol vysokých, předškolních a školských zařízení, které jsou, či se stanou, součástí výchovně vzdělávací soustavy ČR.

(2) *Církevní školy, předškolní a školská zařízení (dále jen školy) poskytují rovnocenné vzdělání a školské služby jako školy, předškolní a školská zařízení ostatních zřizovatelů, které jsou součástí výchovně vzdělávací soustavy České republiky. Jejich postavení a financování je upraveno právním řádem České republiky. Vysoké školy uvedené v odst. 1 poskytují vysokoškolské vzdělání rovnocenné vysokoškolskému vzdělání poskytovanému veřejnými a státními vysokými školami.*

(3) *Doklady o vzdělání dosaženém ve školách a na vysokých školách uvedených v odst. 1 považují smluvní strany za rovnocenné dokladům vydaným obdobnými školami a vysokými školami, které jsou součástí výchovně vzdělávací soustavy České republiky. Česká republika uznává doklady o vysokoškolském vzdělání a akademické tituly a hodnosti přiznané v teologii a náboženských vědách zahraničními teologickými fakultami státními i církevními, jež jsou katolickou církví uznávány, za podmínek stanovených právním řádem České republiky.*

(4) *Činnost katolických teologických fakult je upravena v souladu s právním řádem České republiky vnitřními předpisy fakulty, které schvaluje akademický senát vysoké školy po předchozím schválení příslušnou církevní autoritou. Církevní akademičtí pracovníci vyučující na veřejných školách katolické náboženství musí mít souhlas příslušné církevní autority. Odejmutí tohoto souhlasu znamená ztrátu pověření příslušného církevního akademického pracovníka k vyučování katolického náboženství.*

- (5) *Česká republika umožní výuku katolického náboženství ve školách, předškolních a školských zařízeních a účasti dětí a mládeže na aktivitách v oblasti využití volného času organizovaných katolickou církví s ohledem na svobodu svědomí, přesvědčení a zodpovědnost a zájem rodičů a jiných zákonných zástupců dětí. Tyto činnosti jsou prováděny za podmínek stanovených právním řádem České republiky a podle programu stanovených příslušnou autoritou katolické církve.*
- (6) *Katolická církev zajišťuje výuku katolického náboženství ve školách, předškolních a školských zařízeních, které jsou součástí výchovně vzdělávací soustavy České republiky, prostřednictvím učitelů, kteří na základě své odborné a pedagogické způsobilosti budou pověřeni výukou katolického náboženství dokumentem (missio canonica) vydaným místním ordinářem. Zrušení tohoto pověření má za důsledek ztrátu pověření příslušného učitele vyučovat katolické náboženství. V pracovníprávních vztazích budou pro učitele katolického náboženství platit stejné podmínky stanovené právním řádem České republiky, jako pro ostatní učitele.*
- (7) *Obsah a metodika vyučování katolického náboženství podle odstavce 6 musí být v souladu s učením a zásadami katolické církve; směrnice, programy a učebnice pro toto vyučování vyžadují schválení příslušnou církevní autoritou.*

Úprava v konkordátu obsažená by se týkala všech církví a náboženských společností, konkrétně v případě úpravy výuky náboženství těch, kterým vnitrostátní předpisy vyučovat náboženství povolují.

Závěr

Jak již uvnitř této práce zaznělo, výuka náboženství je jedním z důležitých projevů náboženské svobody. U nás, stejně jako ve většině evropských států, se tak děje formou učebního předmětu ve školách. Spočívá v seznamování žáků a studentů se základy náboženských soustav, k nimž se hlásí státem uznané církve a náboženské společnosti.

V českých zemích je tato výuka tradiční a po formálně – právní stránce nebyla zrušena ani v době komunistické diktatury.

Historicky má tedy výuka náboženství u nás na co navazovat, a to jak v tom pozitivním, tak v možnosti poučit se z chyb a omylů minulosti.

Podněty a poučení pro budoucí vývoj a pro případné legislativní změny lze hledat i u sousedů.⁷⁹

Jako první v řadě se nabízí Rakousko, se kterým jsme měli společnou právní úpravu až do roku 1918. Ta potom byla recipována do československého právního řádu a s minimem změn platila v podstatě až do roku 1948. Nebýt více jak čtyřicetiletého vládnutí komunistů, ubírala by se zřejmě naše právní úprava podobným směrem.⁸⁰

79 Viz např. WAGNER, Mario (ed.): *Wozu kirchliche Schulen ?* (Profile, Probleme und Projekte: Ein Beitrag zur aktuellen Bildungsdiskussion). Lit Verlag Münster-Hamburg-Berlin-London, 2001; POTZ, SCHINKELE, SCHWARZ, SYNEK, WIESHAIDER (Hg.): *Recht und Religion in Mittel – und Osteuropa*, WUV, Wien, 2002; ROBBERS, Gerhard (ed.): *Church Autonomy, A Comparative Survey*, Frankfurt a/M., 2001; SCHWEDENWEIN, Hugo: *Österreichisches Staatskirchenrecht*, Ludgerus Verlag, Essen, 1992 ; ROBBERS, Gerhard (edit.): *Staat und Kirche in der Europäischen Union*, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden – Baden, 1995, (v českém překladu Academia 2002); SCHWEDENWEIN, Hugo: *Religion in der Schule: Rechtsgrundlagen*, Styria Verlag, Graz – Wien – Köln, 1980 ; BURGER, Guido (ed.): *Staatskirchenrecht in Polen*, Leipzig Universitätsverlag, Leipzig, 2000; AUFENANGER, Martina: *Religion und/oder Ethik in der Schule?*, Lit Verlag, Münster – Hamburg – Berlin – London, 2001.

80 Výuka náboženství je v rakouských státních školách pro členy církvi povinná, na začátku školního roku se lze odhlásit. Žáci starší 14 let mohou podat písemné prohlášení sami. Stát (okresní úřady) vede konfesní registraci. Za děti do osmnácti let věku rozhodují o jejich konfesi rodiče.

Naopak ve Spolkové republice Německo, kde gro právní úpravy leží v kompetenci jednotlivých spolkových zemí, nebo v Polsku, které vyšlo z historicky odlišných zkušeností, a v porovnání s ČR má zcela odlišnou míru religiozity, se lze poučit spíše v dílčích věcech.

Vhodné by bylo ovšem srovnávat, kam směřuje vývoj na Slovensku, neboť to v roce 1993 vyšlo ze stejné startovní čáry jako ČR.⁸¹

81 Na Slovensku se např. podařilo zřídit Katolickou univerzitu v Ružomberoku (zák. 167/2000 Z.z.), jako nestátní vysokou školu s garantovaným příspěvkem státu. Má tři fakulty. Filosofickou, pedagogickou a teologickou, zřízenou jako detašované pracoviště v Košicích. Roku 2000 byla přijata „Základní smlouva mezi Svatým stolcem a SR.“ Publikována byla pod č. 326/2001 Z.z.

Použité zkratky

cc.	canones, kánony
Cf	coufer, viz
CIC	Codex Iuris Canonici
č.	číslo
ČBK	Česká biskupská konference
ČCE	Českobratrská církev evangelická
ČR	Česká republika (1990-1992 a od 1993)
ČSFR	Česká a Slovenská federativní republika (1990-1992)
čsl.	československý
ČSR	Československá republika (1945-1960) resp. Česká socialistická republika (1969-1990)
ČSSR	Československá socialistická republika (1960-1990)
KNV	Krajský národní výbor
KCT	krajský církevní tajemník
Kčs	koruna československá
KSČ	Komunistická strana Československa
Listina	Listina základních práv a svobod
MK	Ministerstvo kultury
MNV	Místní (Městský) národní výbor
Mons.	monsignore
MŠ	Ministerstvo školství
MŠMT	Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy
např.	například
NS	Národní shromáždění

odst.	odstavec
ONV	Okresní (Obvodní) národní výbor
OSŘ	občanský soudní řád
PF UK	Právnická fakulta University Karlovy
písm.	písmeno
ř. z.	říšský zákoník
s.	strana
Sb.	Sbírka zákonů (ČSR, ČSSR, ČSFR, ČR)
Sb. z. a n.	Sbírka zákonů a nařízení (ČSR do roku 1948)
SNR	Slovenská národní rada
SPCP	Společnost pro církevní právo
SPVC	Sekretariát pro věci církevní
SR	Slovenská republika
SRN	Spolková republika Německo
SSR	Slovenská socialistická republika
SŠ	střední škola
StB	Státní bezpečnost
str.	strana
SÚA	Státní ústřední archiv
SÚC	Státní úřad pro věci církevní
škol.	školský
ústř.	ústřední
ÚV KSČ	Ústřední výbor Komunistické strany Československa
VŠ	vysoká škola
zák.	zákon

ZDŠ základní devítiletá škola
ZŠ základní škola
Z.z. Zbierka zákonov (SR)

Použité prameny

Codex Iuris Canonici – Kodex kánonického práva, Spolok sv. Vojtecha, Trnava, 1996.

Nové církevní zákony, SÚC, Praha, 1949.

Soubor právních předpisů upravujících poměr státu k církvím v ČSSR, Ústř. církevní nakladatelství, Praha, 1962.

Právní předpisy (řazeny chronologicky):

Zákon č. 62/1869 ř. z., říšský zákon školní (str. 10, 11).

Zákon č. 52/1883 ř.z., novela říšského zákona školního (str. 10).

Zákon č. 189/1919 Sb. z. a n., o školách národních a soukromých ústavech vyučovacích a vychovávacích, kterým se zrušují některá ustanovení zák. č. 62/1869 ř. z. (str. 10).

Ústavní listina, zákon č. 121/ 1920 Sb. z. a n., ze dne 29. 2. 1920 (str. 10, 11, 17).

Zákon č. 292/1920 Sb. z. a n., o správě veškerého vychovávání a vyučování (str. 10).

Zákon č. 226/1922 Sb. z. a n., malý školský zákon (str. 10 a 11).

Vládní nařízení č. 64/1925 Sb. z. a n., kterým se provádí zák. č. 226/1922 Sb. z. a n. (str. 10).

Ústavní dekret prezidenta republiky č. 11 Úředního věstníku čsl., ze dne 3. 8. 1944, o obnovení právního pořádku, následně republikován pod č. 30/1945 Sb. a novelizován zák. č. 12/1946 Sb. (str. 10).

Nařízení SNR 34/1945 Zb. z., ze dne 16. 5. 1945 (str. 12).

Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., ze dne 9. 5. 1948, ústava Československé republiky (str. 17).

Zákon č. 95/1948 Sb., ze dne 14. 10. 1949, o základní úpravě jednotného školství (zákon o jednotné škole - str. 15, 16, 23, 24).

Vládní nařízení č. 196/1948 Sb., ze dne 26. 7. 1948, kterým se provádějí ustanovení školského zákona o školách národních a středních (str. 16).

Zákon č. 217/1949 Sb., ze dne 14. 10. 1949, o zřízení Státního úřadu pro věci církevní (str. 9, 18, 23, 25).

Zákon č. 218/1949 Sb., ze dne 14. 10. 1949, o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem (str. 8, 18, 39, 41).

Vládní nařízení č. 228/1949 Sb., ze dne 25. 10. 1949, o působnosti a organizaci SÚC (str. 9, 18, 29).

Ústavní zákon č. 47/1950 Sb., ze dne 18. 5. 1950, o úpravách v organizaci veřejné správy (str. 25).

Vládní nařízení č. 121/1950 Sb., ze dne 14. 7. 1950, kterým se vydává platový řád pro laické učitele náboženství (str. 25).

Výnos SÚC č. 537/1950 Ú. I., ze dne 21. 8. 1950, o odměnách externích učitelů náboženství (str. 20).

Směrnice SÚC č. j. 3561/50 - I/2, ze dne 18. 9. 1950, o dozoru nad vyučováním náboženství (str. 20).

Směrnice SÚC č. j. 4311/51 – I/1, ze dne 13. 2. 1951, o povolení dozoru nad výukou náboženství (str. 20).

Výnos ministra školství věd a umění č. j. 14941/52 – I/4, ze dne 23. 6. 1952, o vyučování náboženství na školách prvního a druhého stupně (str. 20, 23, 26).

Výnos SÚC č. j. 34/52, ze dne 23. 9. 1952, o vytvoření osnov pro vyučování náboženství (str. 20, 23, 26).

Zákon č. 31/1953 Sb., ze dne 7. 5. 1953, o školské soustavě a vzdělávání učitelů (školský zákon), (str. 23, 24).

Úřední list ze dne 31. 4. 1954, částka 107 (str. 22).

Vládní nařízení č. 19/1956 Sb., ze dne 16. 6. 1956, o zrušení některých ministerstev a ústř. Orgánů státní správy (str. 25).

Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., ze dne 11. 7. 1960, ústava Československé socialistické republiky (str. 23).

Zákon č. 186/1960 Sb., ze dne 28. 12. 1960, zákon o soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon), (str. 23).

Zákon č. 94/1963 Sb., ze dne 13. 12. 1963, o rodině (str. 32).

Zákon č. 99/1963 Sb., ze dne 4. 12. 1963, občanský soudní řád (str. 33).

Ústavní zákon č. 143/1968 Sb., ze dne 27. 10. 1968, o československé federaci (str. 25).

Výnos ministerstva kultury a informací č. j. 11843/68c, ze dne 20. 8. 1968, o vyučování náboženství na školách I. cyklu (str. 26).

Výnos ministerstva kultury a informací č. j. 14533/68c, ze dne 22. 10. 1968, o vyučování náboženství na školách I. cyklu (str. 26 a 27).

Zákon č. 2/1969 Sb., ze dne 8. 1. 1969, o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČSR (str. 25).

Směrnice MK ČSR č. j. 24494/70 – 200, ze dne 17. 8. 1970, o výuce náboženství (str. 27).

Směrnice MK ČSR č. j. 11822/1971-III, ze dne 30. 7. 1971, o výuce náboženství (str. 28).

Směrnice MK ČSR, pro výuku náboženství přihlašovaných žáků ZDŠ, in Věstník MŠ a MK ČSR, ročník XXX, sešit č. 6, ze dne 20. 6. 1974 (str. 29).

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (1966), publikováno pod č. 120/1976 Sb. (str. 31).

CIC / 83, Codex Iuris Canonici, Kodex kánonického práva (str. 8).

Zákon č. 29/1984 Sb., ze dne 22. 3. 1984, o soustavě základních a středních škol (školský zákon), zákonem č. 138/1995 Sb. změněn název na zákon o soustavě základních škol, středních škol a vyšších odborných škol (str. 6, 23, 32, 33, 34, 35, 40).

Výnos MK č. j. 9822/88 – VII, ze dne 10. 6. 1988 (str. 30).

Zákon č. 171/1990 Sb., ze dne 3. 5. 1990, kterým se mění a doplňuje zák. č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (str. 6, 9, 31, 33, 37).

Zákon č. 172/1990 Sb., ze dne 3. 5. 1990, o vysokých školách (str. 32).

Pokyn MŠMT ČR, ze dne 24. 8. 1990, k organizování výuky náboženství na školách (str. 33).

Zákon č. 564/1990 Sb., ze dne 13. 12. 1990, o státní správě a samosprávě ve školství (str. 37, 38, 40).

Vyhláška federálního ministerstva práce a sociálních věcí č. 571/1990 Sb., ze dne 30. 11. 1990, o odměňování učitelů náboženství (str. 39).

Zákon č. 308/1991 Sb., ze dne 4. 7. 1991, o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností (str. 32 a 38).

Vyhláška MŠMT ČR č. 452/1991 Sb., ze dne 30. 9. 1991, o zřizování a činnosti církevních škol a škol náboženských společností (str. 37 a 38).
Zákon č. 143/1992 Sb., ze dne 13. 3. 1992, o platu a odměně za pracovní pohotovost v rozpočtových a některých dalších organizacích (str. 38).
Zákon č. 165/1992 Sb., ze dne 19. 3. 1992, kterým se zrušují některé právní předpisy z odvětví kultury (str. 30).
Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (1950), publikováno pod č. 209/1992 Sb. (str. 31).
Nařízení vlády č. 251/1992 Sb., ze dne 22. 4. 1992, o platových poměrech zaměstnanců rozpočtových a některých dalších organizací (str. 38).
Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., ze dne 16. 12. 1992, Ústava ČR (str. 49).
Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku ČR (str. 9, 31, 32, 33, 35, 40, 43).
Zákon č. 138/1995 Sb., ze dne 22. 6. 1995, kterým se mění školský zákon (str. 38).
Osnovy náboženské výchovy pro ZŠ, schváleny MŠMT ČR pod č. j. 2021/95-23-22, věstník MŠMT ČR č. 10, říjen 1995 (str. 36).
Pokyn ministra školství mládeže a tělovýchovy ČR k náboženské výchově v základních, středních a spec. školách č. j. 36 318/97-22-23, ze dne 27. 4. 1998. In Věstník MŠMT ČR č. 6/1998 (str. 33 a 39).
Vyhláška MŠMT ČR č. 139/1997 Sb., ze dne 28. 5. 1997, o podmínkách odborné a pedagogické způsobilosti pedagogických pracovníků a o předpokladech kvalifikace výchovných poradců (str. 34 a 35).
Zákon č. 111/1998 Sb., ze dne 22. 4. 1998, o vysokých školách.
Zákon č. 306/1999 Sb., ze dne 18. 11. 1999, o poskytování dotací soukr. školám, předškolním a školským zařízením (str. 40).
Návrh věcného záměru zákona o církvích a náboženských společnostech MK, č. j. 5623/2000 (str. 49).
Základní smlouva mezi Svatým stolcem a SR, publikována pod č. 326/2001 Z. z. (str. 52).
Zákon č. 3/2002 Sb., ze dne 27. 11. 2001, o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zák. o církvích a náboženských společnostech), (str. 32, 35, 38, 40, 42, 46).
Zákon č. 284/2002 Sb., ze dne 31. 12. 2002, kterým se mění zák. č. 564/1990 Sb. (str. 38).
Metodický pokyn MŠMT ČR č. j. 25029/2002-22, ze dne 27. 6. 2003, k organizování a realizaci náboženské výchovy v základních, středních a speciálních školách (str. 35, 36, 39).
Osnovy k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve v 1. – 9. ročníku základní školy, MŠMT schválilo pod č. j. 20 924/2003-22 dne 2. 6. 2004 (str. 36).
Zákon č. 561/2004 Sb., ze dne 24. 9. 2004, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), (str. 6, 8, 9, 40, 41, 42, 46).
Zákon č. 562/2004 Sb., ze dne 24. 9. 2004, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím školského zákona (str. 9, 40, 41).
Zákon č. 563/2004 Sb., ze dne 24. 9. 2004, o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů (str. 40 a 41).
Vyhláška MŠMT č. 13/2005 Sb., ze dne 29. 12. 2004, o středním vzdělávání a vzdělávání v konzervatoři (str. 41).

Vyhláška MŠMT č. 48/2005 Sb., ze dne 18. 1. 2005, o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky (str. 41).
Zákon č. 179/2006 Sb., ze dne 30. 3. 2006, o uznávání výsledků dalšího vzdělávání (str. 40).

Použitá literatura

BABIČKA, Václav: *Vývoj katolické religiozity v českých zemích v letech 1949-1989*, Sborník archivních prací, 55, 2005, č. 2.

BOHÁČ, Zdeněk: *Atlas církevních dějin českých zemi 1918-1999*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1999.

CUHRA, Jaroslav: *Církevní politika KSČ a státu v letech 1969-1972*, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha, 1999.

FRIEDL, Arnošt: *Školské zákony*, Eurounion, Praha, 2002.

FRIEDL, Arnošt: *Školské zákony (komentář)*, Eurounion, Praha, 2005.

HANUŠ, Jiří, STRÍBRNÝ, Jan (eds.): *Stát a církev v roce 1950*, CDK Brno, 2000.

HORÁK, Záboj: *Bildung und Erziehung, Konfessionelle Kindergärten, Konfessionelle Schullen*, in: POTZ, SCHINKELE, SCHWARZ, SYNEK, WIESHAIDER (Hg.): *Recht und Religion in Mittel- und Osteuropa, Band 2*, Tschechien, WUV, Wien, 2002.

HRDINA, Ignác Antonín: *Texty ke studiu konfesního práva III Československo*, Karolinum, Praha, 2006.

HRDINA, Ignác Antonín: *Náboženská svoboda v právu ČR*, EUROLEX Bohemia, Praha, 2004.

KAPLAN, Karel: *Stát a církev*, Doplněk, Praha-Brno, 1993.

KINDL, Vladimír: *Národní shromáždění a osnovy tzv. církevních zákonů v říjnu 1949*, in: Pocta K. Malému k 65. narozeninám, Praha, 1995.

KOLEKTIV AUTORU PF UK: *Dějiny evropského kontinentálního práva*, 2. doplněné vydání, Linde, Praha, 2004.

MALÝ, Karel a kol.: *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, Linde, Praha, 1999.

Masarykův slovník naučný, díl V., Československý Kompas, Praha, 1931.

PRUCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří: *Pedagogický slovník*, Praha, 1995.

ROBBERS, Gerhard (edit.): *Staat und Kirche in der Europäischen Union*, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 1995.

Slovník veřejného práva československého, Eurolex Bohemia, Praha, 2000.

TRETERA, Jiří Rajmund: *Church and State in the Czech Republic*, in TORFS, Rik (ed.), *European Journal for Church and State Research*, Leuven, 2000 – Volume 7.

TRETERA, Jiří Rajmund: *Church Autonomy in the Czech Republic*, in: ROBBERS, Gerhard (ed.): *Church Autonomy, A Corporative Survey*, Frankfurt a/M, 2001.

TRETERA, Jiří Rajmund: *Nová právní situace církví a náboženských společností v roce 1950*, in: HANUŠ, Jiří, STRÍBRNÝ, Jan (eds.): *Stát a církev v roce 1950*, CDK, Brno, 2000.

TRETERA, Jiří Rajmund: *Stát a církev v České republice*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2002.

VALENTA, Jiří: *Školské zákony*, ANAG, Olomouc, 2007.

VAŠKO, Václav: *Dům na skále: Církev zkoušená*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2004.

VAŠKO, Václav: *Dům na skále: Církev bojující*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2007.

VAŠKO, Václav: *Neumlčená I*, Zvon, Praha, 1990.

VAŠKO, Václav: *Neumlčená II*, Zvon, Praha, 1990.

Příloha č. I (Zdroj: BABIČKA, V. : *Vývoj katolické religiozity v českých zemích v letech 1949 – 1989*, tabulky č. 96 a 99).

POČET DĚTÍ PŘIHLAŠOVANÝCH NA NÁBOŽENSTVÍ V LETECH 1950 – 1956 (%)

Kraj / rok	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956
Hl. m. Praha	95,35	93,61	49,70	23,69/23,01	21,30	18,30	16,89
Pražský	-	-	60,60	38,54/42,93	38,70	33,80	32,26
Budějovický	99,51	99,04	79,00	59,12/56,20	54,50	49,70	46,87
Plzeňský	96,88	86,46	60,10	60,10/37,60	39,08	33,00	30,95
Karlovarský	88,25	92,04	51,80	15,50/26,81	21,60	18,30	19,30
Ústecký	92,79	90,22	41,60	- /16,65	15,20	17,10	17,30
Liberecký	93,76	88,74	41,90	24,48/20,90	17,31	14,60	14,60
Hradecký	98,74	98,67	70,00	47,26/47,26	46,94	40,86	38,90
Pardubický	99,35	98,59	75,70	59,06/60,15	57,00	50,20	46,81
Jihlavský	99,50	97,28	87,20	73,51/73,53	74,27	69,90	68,68
Břienický	99,66	99,50	86,70	79,85/73,50	69,70	64,80	62,60
Olomoucký	99,85	99,82	83,00	61,51/61,51	61,02	55,59	54,98
Gottwaldovský	99,25	99,06	91,50	84,30/80,00	79,30	75,50	75,60
Ostravský	99,14	99,08	81,00	63,80/63,78	60,26	57,47	57,48

Údaje z r. 1953 ze dvou zdrojů

POČET DĚTÍ PŘIHLAŠOVANÝCH NA NÁBOŽENSTVÍ V LETECH 1968 – 1989

rok / kraj	Pha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM
1968	2 676	13 053	22 396	10 706	6 021	25 436	96 598	63 727
1969	-	-	-	-	-	-	-	-
1970	1 435	8 047	14 227	6 344	2 867	18 243	73 924	44 889
1971	-	6 620	11 317	4 477	1 987	14 625	65 013	38 161
1972	-	-	8 424	3 055	-	11 880	-	-
1973	784	2 792	6 175	1 859	554	9 094	46 651	27 607
1974	573	2 207	4 675	1 234	438	7 518	39 118	22 014
1975	368	1 417	2 997	685	139	5 254	31 665	16 541
1976	216	845	2 043	360	58	3 832	25 900	12 566
1977	156	613	1 639	249	51	3 316	23 061	10 980
1978	133	525	1 377	202	32	3 006	21 322	10 045
1979	119	394	1 111	132	8	2 793	20 316	9 625
1980	97	369	936	133	4	2 723	19 823	9 597
1981	105	323	857	123	0	2 738	19 736	9 344
1982	89	304	823	120	0	2 663	19 509	9 302
1983	88	283	700	91	0	2 559	19 294	9 070
1984	80	236	620	64	3	2 457	19 244	8 570
1985	73	229	520	68	5	2 423	18 909	8 316
1986	80	217	479	70	5	2 293	18 257	7 789
1987	63	202	456	68	5	2 153	17 423	7 311
1988	149	359	719	192	107	2 724	19 203	8 679
1989	149	345	777	214	159	2 877	19 449	9 026

121.

Vládní nařízení
ze dne 14. července 1950,
kterým se vydává platový řád pro laické
učitele náboženství.

Vláda republiky Československé nařizuje podle § 32 zákona č. 66/1950 Sb., o pracovních a platových poměrech státních zaměstnanců (dále jen „zákon“):

§ 1.

Osobní rozsah.

(1) Tento platový řád upravuje platové poměry laických učitelů náboženství.

(2) Laickými učiteli náboženství jsou státní zaměstnanci, kteří obstarávají vyučování náboženství na školách, je-li tato práce těžištěm jejich činnosti.

§ 2.

Pracovní třídy.

Pracovní třídy se stanoví podle druhu práce takto:

Pracovní třída	Druh práce
I	Vyučování náboženství na školách národních a středních.
II	Vyučování náboženství na gymnasiích.

§ 3.

Přijímání, zařadování
a přeřadování učitelů.

(1) Učitelé náboženství se přijímají v rámci schváleného plánu pracovních sil po slyšení duchovenského úřadu příslušné konfese.

(2) Při přijetí se učitel zařadí do pracovní třídy odpovídající druhu práce, pro jejíž výkon byl přijat.

(3) Koná-li učitel práce zařazené do obou pracovních tříd, zařadí se podle práce, kterou koná převážně.

(4) Podrobnosti, zejména o přeřazení z jedné třídy do druhé, stanoví Státní úřad pro věci církevní v dohodě s ministerstvy financí a práce a sociální péče.

§ 4.

Základní plat.

(1) Výše základního platu činí:

Vě stúpní	Při době započitatelné pro zvýšení základního platu		V pracovní třídě	
	od počátku	do konce	I	II
1.	—	5. roku	3 000.—	3 500.—
2.	6. roku	10. roku	3 380.—	3 940.—
3.	11. roku	15. roku	3 760.—	4 330.—
4.	16. roku	20. roku	4 140.—	4 820.—
5.	21. roku	—	4 500.—	5 250.—

(2) Postup do vyššího stupně základního platu se přizná jen učitelům, který prokáže vyšší politickou a odbornou způsobilost a dobré pracovní výsledky.

(3) Učitel, který při zastupování nepřítomného učitele koná s úspěchem práce zařazené do vyšší pracovní třídy déle než měsíc, přísluší za dobu dalšího zastupování náhrada ve výši rozdílu mezi jeho základním platem a základním platem, který by mu příslušel ve vyšší pracovní třídě.

Doba započitatelná pro zvýšení základního platu.

§ 5.

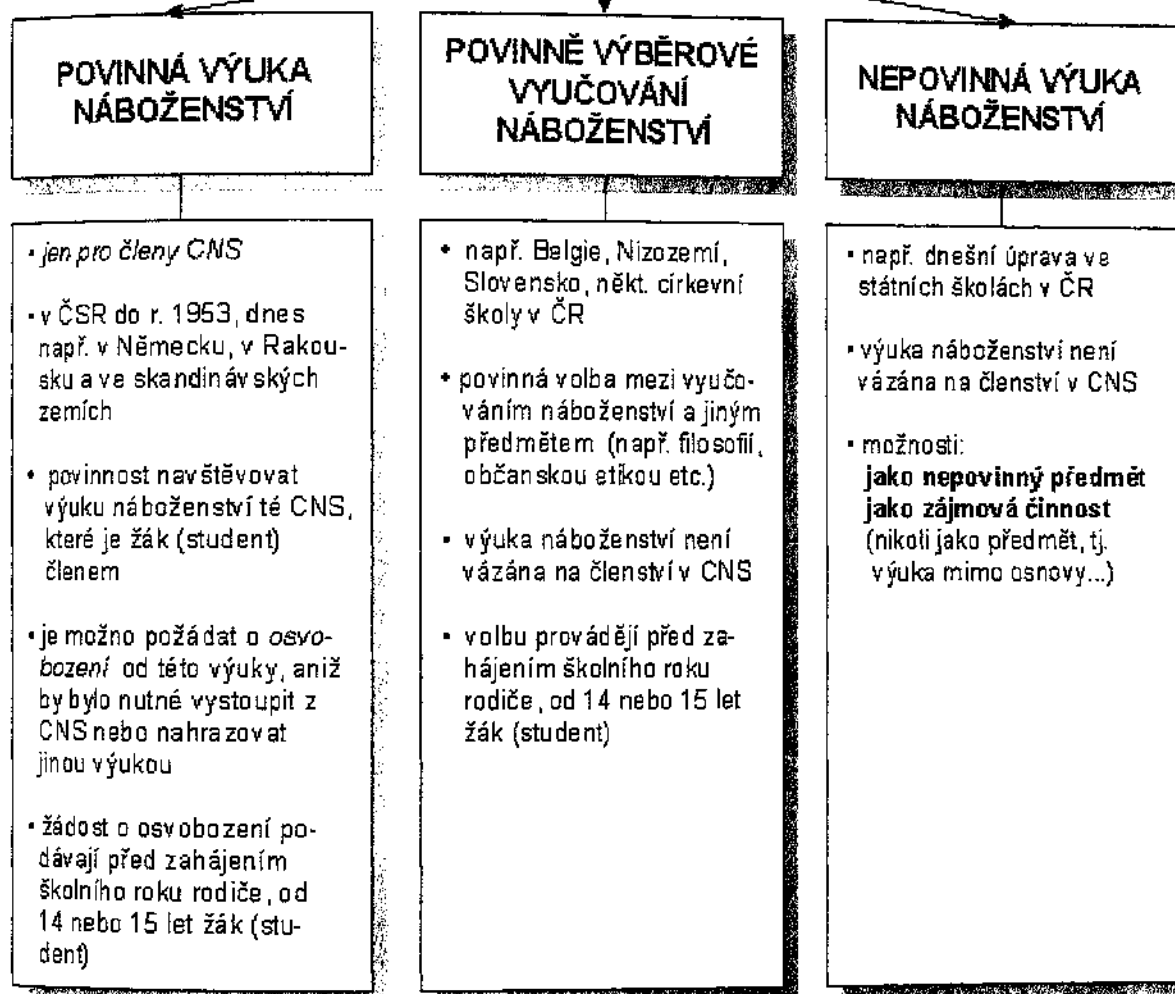
(1) Pro zvýšení základního platu se s omezením stanoveným v § 6 započte doba

- ztrávená v pracovním poměru dosavadních profesorů a učitelů náboženství (definitivních, čekatelů a výpomocných),
- vojenské služby v československé branné moci, pokud nebyla prodloužena (nasluhována) v důsledku výkonu trestu,
- služby v československých legiích nebo ztrávená ve vlastnosti účastníka národního boje za osvobození, a to v rozsahu, ve kterém byla dosud započitatelná pro zvýšení služného (platu mu odpovídajícího) podle zákona č. 462/1919 Sb., o propůjčení míst legionářům, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících, nebo podle zákona č. 255/1946 Sb., o příslušnících československé armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního boje za osvobození.

(2) Státní úřad pro věci církevní může pro zvýšení základního platu započíst také dobu nezaviněné nezaměstnanosti nebo dobu, po kterou byla učitelů práce znemožněna pro politickou, národní nebo rasovou persekuci.

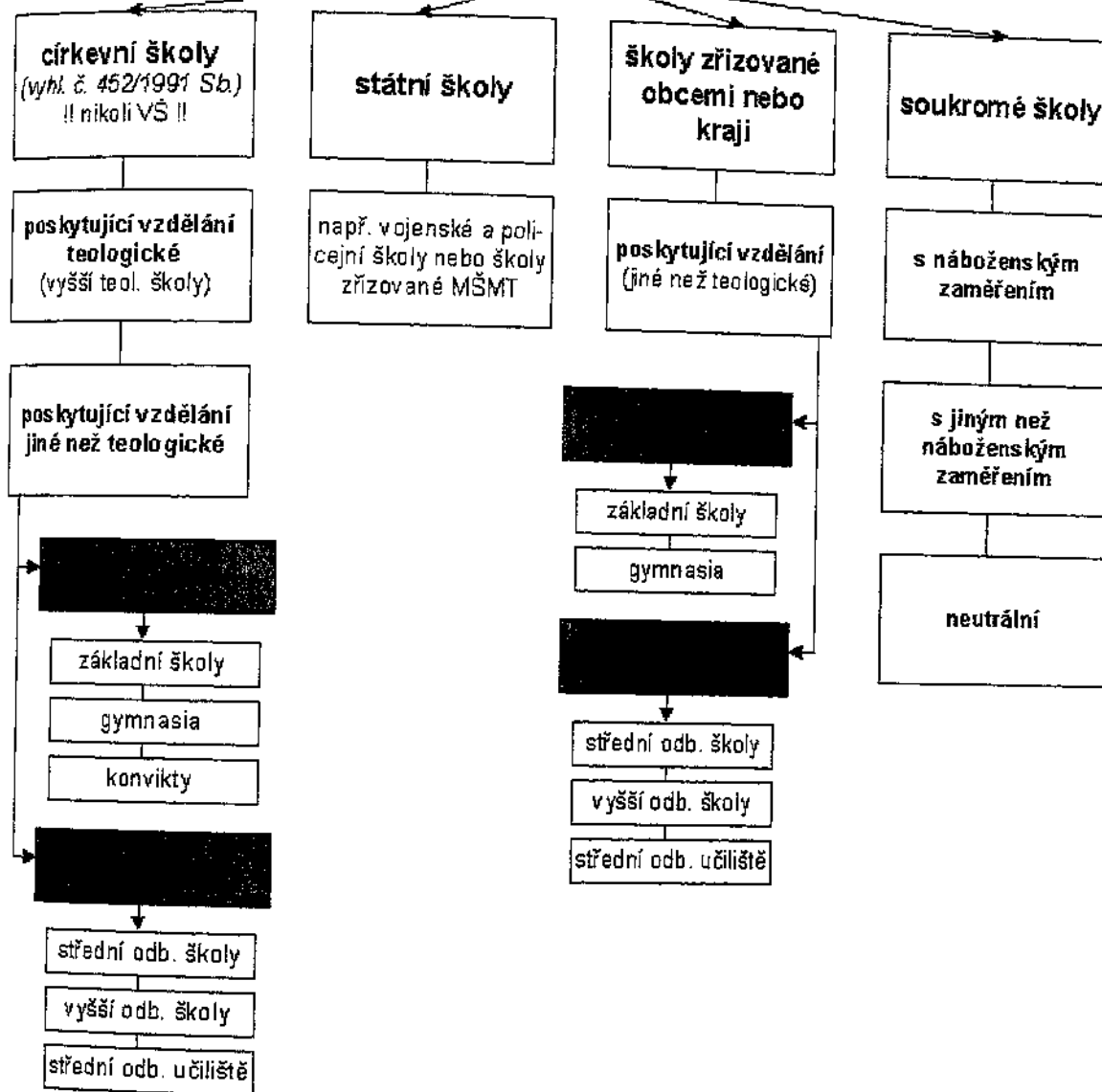
KONCEPCE VÝUKY NÁBOŽENSTVÍ
VE ŠKOLÁCH

tab. 6

SYSTEM ŠKOL V ČR Z HLEDISKA KONFESNÍHO PRÁVA
(dělení podle zřizovatelů); bez VŠ

tab. 5

Opis.

Okresní národní výbor ve Žďáře nad Sázavou, odbor školství

čj.škol.454/73

Ve Žďáře nad S.29.6.1973

Soudruh

Stanislav S t a r ý
učitel pověřený správou
základní devítileté školy 1.-5.roč.
Nová Ves u Nového Města na Mor.

Rozhodnutí o kárném opatření

Pracovní řád pro učitele čl.5 odst.3/e ukládá učiteli, aby byl svým osobním životem, jednáním a vystupováním na veřejnosti příkladem a poskytoval záruku výchovy k marxisticko-leninskému světovému názoru, jak to vyžaduje čl.5 odst.3/a tohoto pracovního řádu.

Tyto požadavky jste nesplnil a ukládám Vám proto po předběžném projednání se ZV ROH podle § 77 zákoníku práce

d ů t k u.

Současně upozorňuji, že opětovné porušení pracovního řádu v tomto směru bude důvodem pro rozvázání pracovního poměru ze strany organizace.

Odůvodnění: Odboru školství ONV bylo sděleno, že navštěmujete ve svém bydlišti Novém Městě na Mor. bohoslužby v kostele. Při jednání se zástupcem odboru školství dne 21.6.1973 v ZDS 1.5.roč.v Nové Vsi byl s Vámi proveden zápis, ve kterém jste toto porušení pracovního řádu a služebního slibu přiznal.

Uloženou důtku považuji za přiměřené kárné opatření, které ve Vašem případě může splnit výchovný účel.

Jestliže s uloženým kárným opatřením nesushlasíte, můžete podat proti tomuto rozhodnutí do 15 dnů ode dne jeho doručení námítky naší organizaci. Námítky můžete podat písemně nebo ústně s uvedením důvodů. Podání námitek nemá odkladný účinek.

Rezítko

Okresní národní výbor
odbor školství
59112 Žďár nad Sázavou

Vedoucí odboru školství:
podpis :Píčka

Okresní komise pro pohovor, s bezpartijními učiteli po
souhlasí a návrhem na ponechání ve funkci učitele a na dozevedení
pracovišti s podmínkou, že dojde k odstranění vnějších projevů
religiozity /dítě přihlášeno do náboženství, účast na náboženských
obřadech/ a prostudování příslušné literatury, a vědeckého světového
názoru. Z literatury nejdříve prostudovat Základy marxistické filo-
sofie, M. Sachsová: Vědecko-katechetická výchova v práci školy, P. Brand-
lovská: Otázky výchovy k vědeckému světovému názoru a k vědeckému
ateismu ve škole. Další literatura bude určena řed. školy/
Kontrola: ředitelem školy, ponovky, výpisky a prostudované
literatury. Trvalá podmínka. Studium přezkontrolovat do 30.6.1971.
Termín: po dobu čvrt školních roků.

Okresní pohovorová komise
razítko: ONV Žďár n. Sáz
za: odbor školství a kultur,
podpis nečitelný

K. Kordula

1/1

příloha č. VII (Zdroj: ARCIBISKUPSTVÍ PRAŽSKÉ KATECHETICKÉ STŘEDISKO).

Statistické údaje o katechetické službě farností Arcidiecéze pražské.

	2004 / 2005	2005 / 2006	2006 / 2007
Činní katecheté – laici	174	195	178
Počet platných KM	193	191	198
Počet učitelů náboženství vč. duchovních	68	84	83
Státní školy	54	57	57
Církevní školy	14	27	26
Celkový počet žáků a studentů	2393	3082	2857
Státní školy		1119	913
Církevní školy		1963	1944
Celkový počet škol s výukou náboženství		84	79
Státní školy		73	68
Církevní školy		11	11
Počet katechetů pro práci s předškoláky	54	48	59
Počet katechetů pro práci se školáky	167	198	183
Počet katechetů pro práci s mládeží		70	82
Počet katechetů pro práci s dospělými		147	150
Počet předškoláků	540	497	610
Počet skupin předškoláků		62	62
Počet dětí mladšího školního věku	1476	1535	1513
Počet skupin dětí mladšího školního věku		212	199
Počet žáků náboženství 1. stupně ZŠ	1075	1148	1109
Státní školy		745	716
Církevní školy		403	393
Počet skupin náboženství 1. stupně ZŠ		119	116
Státní školy		96	94
Církevní školy		23	22
Počet dětí staršího školního věku	667	712	719
Počet skupin dětí staršího školního věku		110	101
Počet žáků náboženství 2. stupně ZŠ	549	817	797
Státní školy		203	180
Církevní školy		614	617
Počet skupin náboženství 2. stupně ZŠ		51	53
Státní školy		32	27
Církevní školy		19	26
Počet mládeže	772	761	862
Počet skupin mládeže		81	97
Počet žáků náboženství středních škol	769	1017	951
Státní školy		71	17
Církevní školy		946	934
Počet skupin náboženství středních škol		32	42
Státní školy		5	1
Církevní školy		27	41
Počet dospělých	2947	3087	3068
Počet skupin dospělých		291	301

Příloha č. VIII (Zdroj: Výroční zpráva Církve římskokatolické za rok 2005)

Katolická církev zřizovala k 31. 12. 2005 celkem **96 církevních škol a školských zařízení**, z nichž bylo 92 právnických osob. Z toho bylo 14 mateřských škol, základních škol bylo 21, gymnázií bylo 18, středních odborných škol bylo 14, vyšších odborných škol bylo 5 a školských zařízení 24. Školská zařízení sdružovala 14 středisek center volného času, 1 centrum volného času s ubytováním, 1 dětský domov, 6 internátů a 1 pedagogicko – psychologickou poradnu a 1 teologický konvikt. Ze školských zařízení nejsou 4 subjekty zapsány v Rejstříku škol a školských zařízení MŠMT ČR.

Do škol chodilo cca 15 000 dětí a studentů a školská zařízení se starala o cca 18 000 dětí a studentů.

Výuka náboženství na veřejných školách byla uskutečňována jako nepovinný předmět. Tento předmět navštěvovalo v roce 2005 celkem 48 788 žáků a studentů (v roce 2003 to bylo 51 892 žáků a studentů, v roce 2004 51 625 žáků a studentů).

Příloha č. IX (Zdroj: Doprovodné materiály k výuce konfesního práva na PF UK, tabulka č. 7, stránky SPCP).

Přehled církví a náboženských společností působících k 1. 1. 2000 na území ČR.

Č.	Název církve, náboženské společnosti	Státní uznání od r. :	Počet členů podle sčítání lidu vr. 1991
1.	Apoštolská církev	1989	1 485
2.	Bratrská jednota baptistů	1951	2 544
3.	Církev adventistů sedmého dne	1951 (1952-56 odňato)	7 674
4.	Církev bratrská	1951	2 759
5.	Církev československá husitská	1920	178 036
6.	Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů	1990	300 - 700
7.	Církev řeckokatolická	1848/1773	7 030
8.	Církev římskokatolická	od nepaměti	4 021 385
9.	Československá církev evangelická	1781/1861/1918	203 996
10.	Evangelická církev a. v. v ČR	1922	4 151
11.	Evangelická církev metodistická	1951	2 855
12.	Federace židovských obcí v ČR	od nepaměti	1 282
13.	Jednota bratrská	1880/1921	2 385
14.	Křesťanské sbory	1956	3 017
15.	Luterská evangelická církev a. v. v ČR	1935	10 000
16.	Náboženská společnost českých unitářů	1930	365
17.	Náboženská společnost Svědkové Jehovovi	1993	14 575
18.	Novoapoštolská církev	1956	427
19.	Pravoslavná církev v českých zemích	1781/1922	19 354
20.	Slezská církev evangelická a. v.	1781/1861/1923	33 130
21.	Starokatolická církev v ČR	1877	2 725

Příloha č. IX (Zdroj: Doprovodné materiály k výuce konfesního práva na PF UK,
tabulka č. 7, stránky SPCP).

Přehled církví a náboženských společností působících k 1. 1. 2000 na území ČR.

Příloha č. X - ŠKOLNÍ ZPRÁVA za školní rok 1945/46 (obecná škola).

Poleletí		L	II
Povinné předměty:			
Tělesná výchova			1
Náboženství			1
Nepovinné předměty:			
Zameškané pádny			
	omluvené	25	10
	neomluvené		
Zpráva byla vydána dne		15. 2. 46. 32. 6. 46	

Tento žák je způsobilý postoupiti do vyšší třídy do měšenského školního ročníku.

	Podpisy			
	Poleletí	ředitel	učitel	rodiče nebo jiní zástupci
	I.	<i>Josef Karel</i>	<i>Karel Štefánek</i>	<i>Janina Čermáková</i>
II.	<i>Josef Karel</i>	<i>V. Jaroš</i>	<i>Janina Čermáková</i>	

Odhlásil se ze zdejší školy dne 1946

protože

Úřední pečeť:

Stupnice známek	1	bezúspěšně	nedostatečně
	2	uspokojivě	středně
	3	málo uspokojivě	dobře
	4	náuspokojivě	dostatečně
	5		velikolepě

ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA

Země Československo Politický okres pražský
8letá třídní obecná škola v Hostivaři
 Školní rok 1946/47 Číslo 3.

ŠKOLNÍ ZPRÁVA

Josef Černý

národnosti české, státní příslušnosti československé
 narozený dne 4. října 1938 v Praze
 polit. okres pražský, československého náboženství
 začal chodit do školy vůbec v Hostivaři dne 3. září 1945,
 do zdejší školy dne 3. září 1945 a dostal v článě A třídě,
 - oddělení (2. postupný ročník) tyto známky:

Pololetí		I.	II.	
Chování		-	-	
Povinné předměty:				
Jazyk český	na nižším stupni:	Čtení	2	1
		Písně a cvičení řeči	2	2
	na středním a vyšším stupni	-	-	
Jazyk ruský		-	-	
Občanská výchova		-	-	
Prvouka		1	1	
Věcné nauky:	Učení o vlasti	-	-	
	Učení o přírodě	-	-	
	Zeměpis	-	-	
	Dejepis	-	-	
	Přírodopis	-	-	
Přírodopis		-	-	
Přírodopis		-	-	
Počty a měřičtvi		1	1	
Výtvarná výchova:	Kreslení	-	-	
	Paní	-	-	
	Ruční práce chlapecké	-	-	
Ruční práce dívčí a domácí nauky		-	-	
Hudební výchova		1	2	
Tělesná výchova		1	1	
Náboženství		1	1	

ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA.

Země České Politický okres Praha
Pětiletá obecná škola v Praze - Hostivaři

Školní rok 1947/48 Číslo 2

ŠKOLNÍ ZPRÁVA

Petr Černý

národnosti české státní příslušnosti československé
 narozený dne 4. října 1939 v Praze
 polit. okres Praha, náboženství českosloven.
 začal chodit do školy vůbec dne 3. září 1945 v Hostivaři
 do zdejší školy dne 3. září 1945 a dostal v třetí A třídě
 - oddělení (3. postupný ročník) tyto známky:

Poleletí		I.	II.
Chování		1	1
Povinné předměty:			
Jazyk český	na nižším stupni:		
	Čtení Psaní a cvičení textů		
na středním a vyšším stupni		2	1
Jazyk ruský			
Občanská výchova		1	1
Prvouka			
Věcné nauky:	Učení o vlasti	1	1
	Učení o přírodě		2
	Zeměpis		
	Dejepis		
	Přírodopis		
Přírodopis			
Počty a měřičtví		2	2
Výtvarná výchova:	Kreslení	1	2
	Psaní	2	1
	Ruční práce chlapecké	1	1
Ruční práce dívčí a domácí nauky			
Hudební výchova		1	1
Tělesná výchova		1	1
Náboženství		1	1

7.

OBČANSKOPRÁVNÍ

Střední škola občanská

okres Bratčice

Třída II.

Číslo tříd. výkazu 3.

Pololetní vysvědčení

Josef Hájek

narozený dne 24. června 1936 rodině otcově ...

okres Bystřice n. Pernáti, náboženství ...

začal - chodit do školy I. stupně v Řasopěšci dne ...

do školy II. stupně dne 1. září 1947

školního roku 1948 /19.49 jako žák II. ročníku

tohoto vysvědčení:

Chování: bezúhonně

Povinné předměty:	
Jazyk český	
Jazyk ruský	
Občanská nauka	
Dějepis	<u>výborně</u>
Zeměpis	<u>výborně</u>
Přírodopis	<u>výborně</u>
Chemie	
Fyzika	<u>výborně</u>
Matematika	<u>výborně</u>
Kreslení	<u>výborně</u>
Výševání	
Nauka o domácnosti	
Náboženská výchova	
Hudební výchova	
Tělesná výchova	

ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA.

Pětiletá národní škola v Praze 10 - Hostivaři

okres Praha 10.

Třída 5. A

Školní rok 1949/1950

Číslo tříd. výkazu 27.

Školní zpráva.

Petr Černý

narozen 14. 10. dne 1937, rodná obec Praha

okres Praha 10, náboženství českoslov.

začal chodit do školy vůbec dne 1. září 1949 v Praze-Hostivaři.

do zdejší školy dne 1. 9. 1949, jako žák 5. postup. ročníku

byl tříděn takto:

Pololetí		I.	II.
Chování		1	1
Povinné předměty:			
Jazyk český	1 a 2 postup ročník	-	-
	Psaní a cvičení řeči	-	-
	3 a vyšší postup ročník	1	1
Jazyk ruský		1	1
Prvouka		-	-
Vlastivěda:	Účení o vlasti	1	1
	Účení o přírodě	1	1
Počty a měřectví		1	1
Psaní		2	1
Kreslení		3	2
Ruční práce		3	2
Náboženská výchova		1	1
Hudební výchova		2	1
Tělesná výchova		1	1
Zájmové kroužky:			
1. pololetí	<i>kl. kroužek</i>		
2. pololetí	<i>baletka</i>		

ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA

Střední škola

okres

Bystrice n. P.

Třída

11. a

Číslo tříd. výkazu

4.

Vysvědčení za I. pololetí

Josef Hájek

narozen dne *24. června* 19*46*, rodná obec *Rosochy*

okres *Bystrice n. P.*

v *Rosochách* dne *1. září*

dne *1. září* 19*47*, nabývá se první pololetí školního roku

vysvědčení:

Chování: *bezúhonně*

Povinné předměty:	Průměr
Jazyk český	<i>vyhovující</i>
Jazyk ruský	<i>vyhovující</i>
Občanská nauka	<i>vyhovující</i>
Dějepis	<i>vyhovující</i>
Zeměpis	<i>vyhovující</i>
Přírodopis	<i>vyhovující</i>
Chemie	<i>vyhovující</i>
Fyzika	<i>vyhovující</i>
Matematika	<i>vyhovující</i>
Kreslení	<i>vyhovující</i>
Rýsování	<i>vyhovující</i>
Nauka o domácnosti	<i>vyhovující</i>
Náboženská výchova	<i>vyhovující</i>
Hudební výchova	<i>vyhovující</i>
Tělesná výchova	<i>vyhovující</i>